

Handboek

Ontwerp uw eigen erf

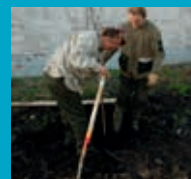
Maak van uw erf
het visitekaartje van
de gemeente Zaanstad

Kenmerken
van de erven in
de gemeente
Zaanstad

Voorschriften
voor bouwen
op het erf

Aan de slag
met uw
ontwerp

Inhoudsopgave

1

Help mee om
de Zaanstreek
mooi te houden!

4

2

Streekeigen erven
in de Zaanstreek

8

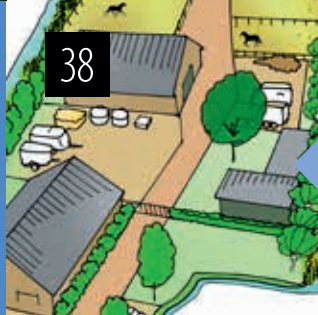
18

3

Ontwikkel uw erf
tot **visitekaartje**
van de Zaanstreek

38

4

Ontwerp uw
eigen erf

5

Aanleg en
onderhoud van uw
streekeigen
erfbepanting

50

63

Wilt u
meer
weten?

66

Handige
adressen

1 Help mee om de Zaanstreek mooi te houden!

Bent u eigenaar van een (boeren)erf in het buitengebied van de gemeente Zaanstad? En vindt u behoud van de Zaanstreek belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of hakhoutbosjes karakteristiek voor het erf in de gemeente Zaanstad? Hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit? Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf draagt voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling van de streek. Mogelijk ligt uw erf ook in het 'Nationaal Landschap Laag Holland' (zie kader pagina 6).

Het Nationaal Landschap Laag Holland wordt onder andere zeer gewaardeerd om de grote openheid van het landschap.

De erven in Laag Holland

In het open landschap van Laag Holland zijn boerenerven markante elementen. Dit landschap met zijn strandwallen, droogmakerijen en voormalige veenontginningen heeft een grote invloed gehad op de opbouw en vormgeving van de erven. Erven kennen een traditionele indeling. Bebouwing en beplanting van het erf hadden vanouds een praktische functie. Daarbij hield men vast aan de gewoonten van de streek. Zo kregen de erven het streekeigen karakter dat we nu zo mooi vinden. Voorbeelden zijn het tuinderserf op de strandwallen, het Beemster erf en het veenweide erf. Elementen van het erf zoals kapbergen (hooibergen met een kap), leibomen en het houtsnijwerk ('lofwerk') aan de goten van de stolp vertellen het verhaal van hun streek. Als bij nieuwe ontwikkelingen op erven deze kwaliteiten verloren gaan, dan gaat een deel van het verhaal van onze geschiedenis verloren. Het gaat ons allen aan wanneer authentieke historische elementen verdwijnen.

U kunt bijdragen aan het in stand houden van de identiteit van uw streek. Dit handboek geeft u praktische tips en ideeën ter verbetering van de kwaliteit van uw erf. Met het stappenplan in dit boek ontdekt u stap voor stap welke gemeentelijke regels er gelden bij veranderingen op erven. Heel eenvoudig verwerkt u vervolgens tips en ideeën met uw eventuele bouwplannen in een ontwerp voor uw eigen erf.

Kenmerken van karakteristieke erven

Erven zijn opgebouwd uit diverse onderdelen, die per streek of landschapstype kunnen verschillen. Het streekeigen karakter ontstaat door de samenhang tussen de onderdelen; de structuur van het erf. Welke onderdelen de structuur van het erf bepalen, staat op de volgende pagina beschreven.

Een erf in Laag Holland. Het ensemble van erf met woning, bijgebouwen en groene randen vormt een eenheid. De randbeplanting verbindt het erf op natuurlijke wijze met het landschap.

De vorm en afmeting van het erf

De vorm en de afmeting van het erf hangen nauw samen met het omringende landschap. Is het landschap ingedeeld (verkaveld) in onregelmatige blokken, dan is de vorm van het erf ook vaak onregelmatig blokvormig, zoals aan de binnenduinrand. Is de verkaveling regelmatig langwerpig, dan is de vorm van het erf in dit landschap regelmatig langwerpig, zoals te zien in de veengebieden. Ook de plek van het erf op de kavel verschilt per gebied.

Begrenzing van het erf

Afhankelijk van de streek wordt het authentieke erf begrensd door een sloot, duinrel, greppel of andere watergang. Soms bestaat de erfrens uit beplanting, zoals een haag of bomenrij of een hekwerk.

Traditionele indeling van het erf

Van oudsher bestaat er op het boerenerf een traditionele erfindeling in het voor- en achtererf. De woning staat voor op het erf met daaromheen het voorerf. De achterkant van het erf is het bedrijfsgebouwe. Tussen de verschillende streken in Laag Holland bestaan kleine verschillen in erfindeling. Woonerven bestaan over het algemeen ook uit een voorerf en een achtererf.

Doorzicht over het erf(pad)

Het doorzicht over het erf is vaak gekoppeld aan het erfpad, dat doorgaans beplant is met laanbomen. In sommige streken ontbreekt het doorzicht over het erf of erfpad.

De randen van het erf

Aan de binnenkant van het erf, langs de erfbegrenzing, liggen de erfranden. Afhankelijk van de streek zijn de erfranden beplant met bomenrijen, hakhoutbosjes of hagen.

Gebouwen op het erf

Algemeen in Laag Holland is de Noord-Hollandse normaalstolp. Per streek of zelfs dorp komen variaties op dit boerderijtype voor. Er bestaan sobere en luxere uitvoeringen van de stolp. Op het erf liggen hoofd- en bijgebouwen evenwijdig aan de verkaveling.

Streekeigen beplanting op het erf

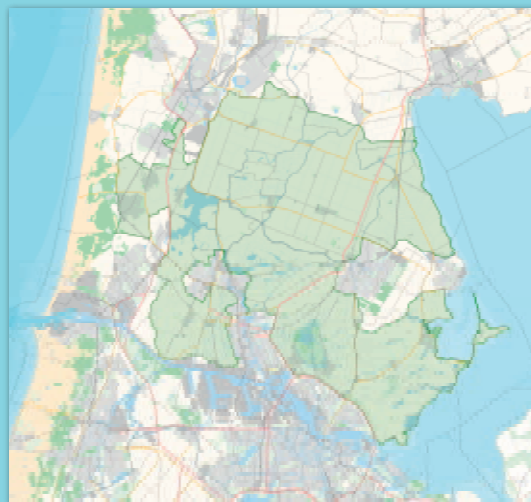
De erfbeplanting is mede afhankelijk van grondsoort en functie. Traditioneel had elke streek zijn eigen voorkeuren. Naast cultuurhistorische en landschappelijke waarde heeft de beplanting ook een grote natuurwaarde. De beplanting biedt bijvoorbeeld voedsel voor insecten, die op hun beurt weer door zangvogels worden gegeten. Vleermuizen gebruiken bomenrijen of windsingels als schuilplek en voor hun oriëntatie, om te jagen.

In het volgende hoofdstuk kunt u lezen over de specifieke, streekeigen kenmerken van uw erf in uw gemeente.

Nationaal Landschap Laag Holland

Het buitengebied van de gemeente Zaanstad ligt in het Nationaal Landschap Laag Holland. Laag Holland is één van de twintig Nationale Landschappen die Nederland telt. Deze landschappen zijn om hun grote natuur- en cultuurwaarden beschermd. Ze vallen daarom ook onder het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van de provincies. Nationaal Landschap Laag Holland omvat het gehele veenweidegebied ten noorden van het Noordzeekanaal. Ook droogmakerijen vallen binnen de grenzen van Laag Holland, waaronder de Schermer, de Beemster en de Wijde Wormer. Daarnaast behoort een deel van het strandwallandschap rond Castricum, Limmen en Heiloo bij Laag Holland, evenals Polder Oterleek, Polder Beschoot en het voormalige eiland Marken. Het Nationaal Landschap Laag Holland wordt zeer gewaardeerd om de volgende kwaliteiten:

- De grote openheid van het landschap.
- De weide- en moerasvogels.
- Inrichtingspatronen van de droogmakerijen.
- De veenpakketten.
- De Middeleeuwse strokenverkaveling en historische watergangen.
- Het groot aantal archeologische locaties.
- Karakteristieke lintdorpen.

Nationaal Landschap Laag Holland. De gemeenten Amsterdam, Beemster, Castricum, Graft-De Rijk, Heiloo, Landsmeer, Oostzaan, Schermer, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Uitgeest, Edam-Volendam, Purmerend en Zeevang hebben allemaal grondgebied in het Nationaal Landschap.

Een dakpankapberg in Westzaan vertelt het verhaal van de streek

2 Het streekeigen erf in de Zaanstreek

Op een fietstochtje door de Zaanstreek kunt u nog genieten van fraaie boerenerven met een brug over de wegsloot en bomen rond de boerderij. Het smalle erf heeft een open karakter, tussen de gebouwen door ziet u de weiden achter het erf. De lintdorpen zijn dichter bebouwd. Hier en daar ligt een hooilandje tussen de erven en beleeft u toch het open landschap. De oude knoestige knotwilgen dicht langs de slootkant, de leibomen voor sommige woningen en het kruidenrijke gras tot aan de slootkant dragen elk op hun eigen manier bij aan de charme van dit landschap.

Als bewoner van het buitengebied kunt u de uitstraling van uw eigen erf op allerlei manieren versterken. Daarmee levert u een belangrijke bijdrage aan het behoud van het landschap van de Zaanstreek. Uw erf maakt deel uit van een groter geheel.

Wilt u uw eigen erf weer een authentieke uitstraling geven, met karakteristieke elzensingels, hagen en hakhoutbosjes en sloten rondom? Hiervoor en voor het herstel van de karakteristieke sloten op uw erf kunt u mogelijk een financiële bijdrage ontvangen. U kunt bij Landschap Noord-Holland terecht voor nadere informatie over de bijdrageregeling Landschapselementen.

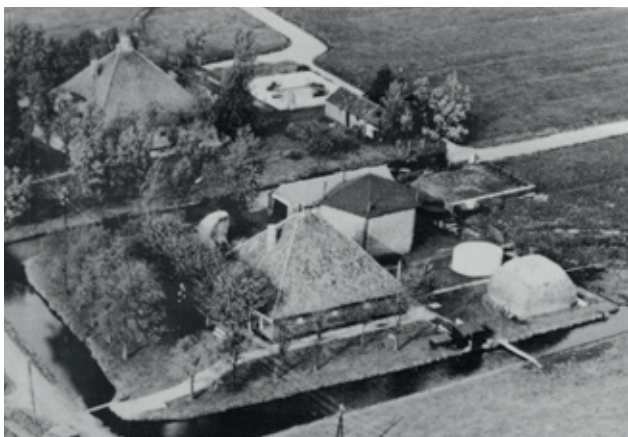

De combinatie van sloten, beplanting en bebouwing geeft het veenweide erf zijn eigen sfeer.

Het veenweide erf

De gemeenten Zaanstad, Amsterdam (Noord), Waterland, Oostzaan, Wormerland, Landsmeer en Zeevang liggen in een zeer waterrijk gebied. In dit veenweidegebied leefde men vroeger vooral van de melkveehouderij. Grote delen bestonden vooral uit vaarland, nu nog herkenbaar aan de vele sloten. De erven waren niet ruim bemeten en rijk waren de boeren niet. In het uiterlijk van hun erf kwam dit dan ook tot uiting. De erven waren sober ingericht, anders dan de erven in de droogmakerijen, die groter en rijker beplant waren.

Het veenweide erf rond het jaar 1900. Kenmerkend zijn de stolpboerderij, sloten rondom het erf, de bomenrijen op de erfranden en leibomen voor de boerderij.

Dit hoofdstuk beschrijft de specifieke kenmerken van het veenweide erf. Het veenweide erf komt voor in het buitengebied van de gemeenten Zaanstad, Amsterdam-Noord, Waterland, Oostzaan, Wormerland, Landsmeer en Zeevang. Hierbinnen vallen ook de kleinere droogmakerijen. De grote droogmakerijen zoals de Purmer en de Wijdewormer vallen er buiten. Het veenweide erf heeft zijn eigen, kenmerkende beplanting, met boom- en struiksoorten die typerend zijn voor het veenweidegebied.

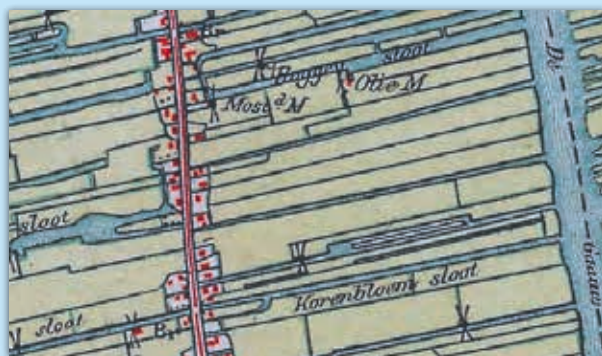
Een kenmerkend veenweide erf met een bomenrij dicht rond de boerderij en fruitbomen op het achtererf, rond het jaar 1900.

Landschap

Het landschap van Laag Holland heeft grote veranderingen doorgemaakt. Rond het begin van de jaartelling sloot de Noord-Hollandse duinenrij. Het laatste zeegeat, bij Castricum, slibde dicht. In de luwte van de duinenrij ontstond een moeras waar veen zich opbouwde. In dit moeras lagen verschillende veenstromen zoals de Zaan, het Twiske in Landsmeer en het Twiske in Westzaan, die afwaterden op het IJ. Tot 1000 na Chr. was het landschap zeer nat en met zijn uitgestrekte hoogvenen, rietlanden en broekbossen vrijwel ontoegankelijk.

Vanaf de 10e eeuw startte men met de ontginning van het moeras voor agrarisch gebruik. Bestaande veenstroompjes werden bevaarbaar gemaakt. Zo kon men het gebied ontwateren en geschikt maken voor de landbouw. De nederzettingen zijn ontstaan tijdens de grote ontginningen in de middeleeuwen. De geschiedenis van de verving is nog uit het moderne landschap af te lezen. Startpunt was steeds een lange ontginningsas langs een natuurlijk of gegraven water langs een weg. Door de sloten te bemalen en dijken aan te leggen hield men het landschap droog.

Het veenpolderlandschap bestaat voornamelijk uit open en zeer open gebieden. Het water vormt het ordenend principe. De meeste veenpolders zijn aanvankelijk ingericht als vaarpolders, waarbij de landbouwgronden alleen over het water bereikbaar waren. Omstreeks 1900 waren veel boerderijen alleen 'vaarboerderijen': er ging geen weg naar toe.

Het veenweidegebied van Laag Holland. Het verkavelingspatroon varieert van zeer regelmatig tot zeer onregelmatig, mede afhankelijk van lokale omstandigheden, zoals de aanwezigheid van veenstromen. In veenweidegebied en droogmakerijen liggen boerderijen meestal langs het water. Historische atlas Noord-Holland.

Vorm en afmeting van het erf

Het verkavelingspatroon in het veenweidegebied is heel kenmerkend en nog vrij gaaf. Veel sloten rond de erven zijn nog oorspronkelijk. Ze zijn zeer beeldbepalend en maken deel uit van het cultuurhistorisch verkavelingspatroon. Het veenweide erf neemt vaak de gehele breedte van de kavel in beslag, maar smallere erven komen ook voor. Bij de bredere kavels kunnen meerdere erven op een kavel liggen. De erven hebben, net als de kavels, een langgerekte en onregelmatige vorm. De erven zijn over het algemeen klein.

Begrenzing van het erf met sloten

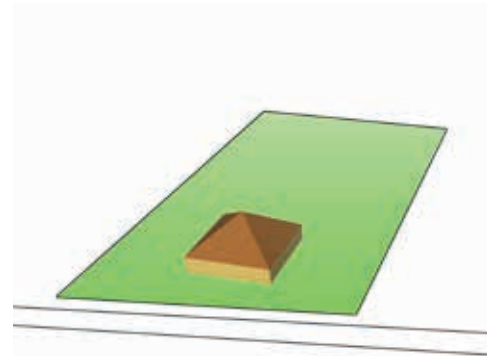
Het veenweide erf wordt over het algemeen begrensd door sloten aan alle vier de zijden. De toegang tot het erf wordt gevormd door een brug over de wegsloot. In sommige lintdorpen is slechts aan één zijde van de weg een wegsloot. De erven aan de zijde zonder wegsloot hebben aan drie zijden sloten. De voorsloot ligt vaak schuin op het erf, omdat deze de weg volgt. In sommige polders ligt de achtersloot evenwijdig aan de voorsloot en vormt het erf een parallellogram, zoals in de Veenpolder bij Assendelft. In de gemeenten Waterland en Zaanstad ontbreekt soms de achtersloot.

Traditionele indeling van het erf

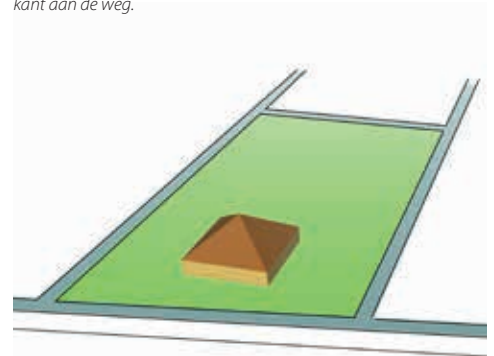
Van oudsher kent het veenweide erf een voor- en achtererf. Het voorerf en de voorkant van de stolp of woning, met woongedeelte, vormen het representatieve deel van het erf. Het voorerf is het visitekaartje, netjes en gecultiveerd. De voorerven in het veenweidegebied zijn heel eenvoudig. Vaak was er alleen maar een eenvoudig graslandje, waarop men grazend jongvee of zieke dieren in de gaten hield. Soms waren er enkele eenvoudige sierperken. Ook moestuin, bleekveld en boomgaard horen thuis op het voorerf.

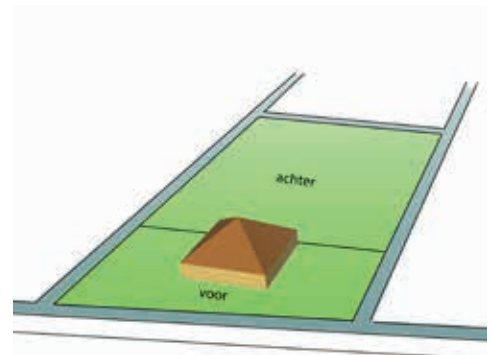
De kavelsloten vormen de voor- en de zijerfgrenzen.

Rechthoekige, smalle erfvorm met de korte kant aan de weg.

Sloten rond vier of drie zijden van het erf.

Indeling in voor- en achtererf.

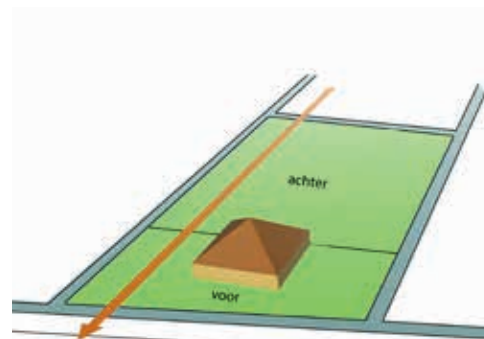
Als er meer erven op een kavel liggen dan vormen erfgrenzen sloten de zijerfgrenzen. Op de achtererfgrens ligt ook een erfgrenssloot.

Het achtererf wordt veel minder intensief onderhouden en is vooral praktisch en naar eigen behoefte ingericht. Hier staan de bedrijfsgebouwen, dit is meer de werk- of privé omgeving. De beplanting is functioneel en inheems. Bomen en struiken dienen als windsingels, leveren hout, houden de oevers vast en dragen bessen en andere vruchten. Houtstapeltjes en andere groene ruimten op het achtererf bieden veel schuilplekken en voedsel aan insecten, vogels en andere dieren.

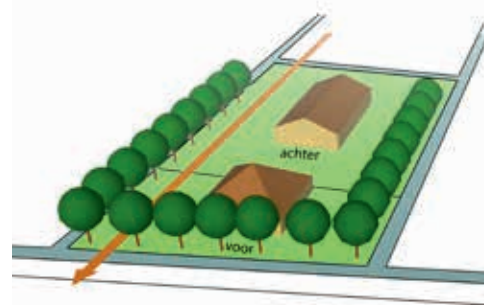
Volgens de traditionele indeling is het voorerf van het veenweide erf onbebouwd. Dit bepaalt het karakteristieke, groene vooraanzicht van het erf. Het voorerf met de woning of stolp met de erfbepanting is de blikvanger van het veenweide erf. De bijgebouwen staan daarachter. Het voorerf is onbebouwd tot minimaal halverwege de zijgevel van de woning of de achtergevel van de (stolp)boerderij. Als boerderijen aan een ringdijk liggen, zijn ze op de dijk gericht, ook als daar geen weg is.

Doorzicht over het erf

Kenmerkend voor de erven in veenweidegebied is dat er doorzicht is naar het weiland achter het erf. Vanaf de weg heb je via het erf zicht op het achterland. De erven hebben een open karakter. Voor de boer was het belangrijk zicht te hebben op zijn vee. Vaak loopt het doorzicht over het erfpad en zijn langs een of beide zijden van het erfpad laanbomen geplant. Dichter naar de kern van lintdorpen staan de woningen en bijgebouwen dicht op elkaar en is soms geen doorzicht over het erf mogelijk. Het erfpad loopt dan dood op een wagenschuur of ander bijgebouw.

Doorzicht over het erf(pad).

Bomenrijen op de erfanden. De bomen staan tot en met de achtergevel van de bebouwing.

Een traditioneel, eenvoudig voorerf met gras, haag en bomen.

Als in lintdorpen slechts langs een kant van de weg een wegsloot ligt, dan geeft aan de andere kant een haag de erfgrans aan.

Het voorerf heeft een karakteristieke, groene aanblik. De bijgebouwen staan achter de achtergevel van de stolpboerderij of woning.

De randen van het erf met een bomenrij

Een bomenrij markeert de voor- en zijranden van het erf. De bomenrij verbindt de bebouwing op het erf met het omringende landschap. Daarnaast zorgt de bomenrij voor samenhang tussen de erven en maakt de erven duidelijk herkenbaar, vooral in het open landschap. Hoe smaller het erf, hoe dichter de bomen rond de boerderij staan. De bomenrijen staan langs het woonhuis of boerderij en de eventuele bijgebouwen. Er staat geen beplanting op de achtererfgrens. Ook is wel eens een andere erfrand onbeplant, dit komt vooral in de lintdorpen voor.

Bredere erven hebben soms zowel een bomenrij op de erfrand als een bomenrij dicht rond de boerderij. Vooral essen en linden staan meestal dicht op het huis. Deze bomen zijn regelmatig 'gekandelaberd': de uitgroeiende takken zijn afzonderlijk geknot tot een hoogte tussen de goot en nok.

Een bomenrij is aan de onderzijde vrij open, men kijkt onder de kruinen en tussen de stammen door. De melkveehouder wilde immers zijn dieren kunnen zien. De bomenrij op de erfranden biedt beschutting tegen de zeewind en beschermt de boerderij tegen bliksem. Als de randen beplant zijn met bomenrijen, zijn die meestal beplant aan de noordwest-, zuidwest- of westzijde van het erf. In plaats van een bomenrij staat er ook wel eens een elzensingel op een erfrand.

Soms is er geen doorzicht over het erfpad en loopt er een zichtas op een andere plaats over het erf.

Het veenweide erf heeft een open karakter. Kenmerkend is dat je vanaf de weg doorzicht hebt via het erf op het achterland (zichtas). Vaak loopt het doorzicht over het erfpad.

Op heel smalle erven is weinig ruimte en staan bomen dicht op de boerderij.

De gebouwen op het erf staan evenwijdig aan de verkaveling. Hierdoor kan de woning schuin op de weg staan.

Gebouwen op het erf

De gebouwen staan evenwijdig aan de verkaveling, waardoor deze schuin op de weg kunnen staan. In de lintdorpen staat de woning zeer dicht aan de weg en buiten de dorpen is deze afstand groter. De bijgebouwen staan achter de achtergevel of vanaf halverwege de zijgevel van de woning.

Heel kenmerkend voor het landschapsbeeld in Noord-Holland is de stolpboerderij. Het karakteristieke, piramidevormige dak is van grote afstand zichtbaar in het open landschap. Dit boerderijmodel ontwikkelde zich vanaf omstreeks 1600. Zijn middeleeuwse voorganger was een langwerpige boerderijtype; eerst het woonhuis, daarachter de veestal en de hooiberg helemaal achteraan.

Onder het grote piramidevormige dak is plaats voor de boerenfamilie, het vee, het hooi, de wagens en andere werktuigen. De stolp bleef eeuwenlang populair. Pas in het midden van de vorige eeuw bleek de stolp te klein geworden voor de moderne agrarische bedrijfsvoering en is het erf uitgebreid met stallen en schuren achter de stolp. In Noord-Holland zijn nog ruim 5.000 stolpboerderijen te vinden.

Een rijker ingericht voorerf met hagen, gras, stinzeplanten, sierperken en -struiken en solitaire bomen.

Een bomenrij markeert de voor- en zijranden van het erf.

Karakteristieke bomenrij op de erfranden. De stolp is zichtbaar tussen de bomen door.

In de veenweidegebieden komen de oudste vormen van de stolpen nog steeds voor: de hooihuisboerderij, de langhuisstolp, met eventueel losstaande kapberg en de 'onvolledige' stolp (als er sprake is van een afhuiwing). De doorontwikkelde Noord-Hollandse Normaalstolp is er met de langhuisstolp het meest gebruikte type, in vele gevallen als 'vaarboerderij', waarbij de hoge dors- (of: dars-)deuren in de achtergevel zijn vervangen door lagere wagendeuren aan de zijkant, vanwege de aanvoer via de vaarsloot. Vooral in Waterland en de Zaanstreek komen bij de stolpen relatief veel houten gevels voor, met vooral in Broek in Waterland fraai versierd houtsnijwerk. De stolpen in het gebied zijn overwegend met dakpannen gedekt.

Streekeigen beplanting van het erf

Door op uw eigen erf te kiezen voor streekeigen beplanting kunt u veel bijdragen aan het behoud van de karakteristieke uitstraling van uw erf in de streek. Beplanting speelt daarin een sleutelrol.

Het traditionele erf is hier doorgaans eenvoudig ingericht. Op het erf staan inheemse boom- en struiksoorten. De wilg is zo'n typische soort van het veeweidegebied. Hij dient als knotboom, solitaire boom, wilgenhakhout of als volwaardige boom in de bomenrij.

Als u voor streekeigen beplanting kiest, kunt u erop vertrouwen dat die goed groeit. Naast cultuurhistorische waarden bezitten inheemse boom- en struiksoorten een hoge natuurwaarde en zorgen ze voor landschappelijke herkenbaarheid. Insecten en andere dieren zijn voor voedsel van inheemse boom- en struiksoorten afhankelijk. Aan de zomereik zijn bijvoorbeeld 100 soorten dag- en nachtvlinders gebonden.

Het veenweide erf kent haar eigen karakteristieke type beplanting, dat hieronder wordt beschreven. Meer informatie over aanleg en onderhoud kunt u vinden in hoofdstuk 5, 'Aanleg en onderhoud streekeigen beplanting van het erf'.

Een boerderij van het type 'hooihuisboerderij' met een fraaie bomenrij op de erfranden.

Een Noord-Hollandse normaalstolp met houten gevels.

Vaak staat de bomenrij dicht rond de boerderij. De boerderij is een langhuisstolp met daarachter een losstaande kapberg.

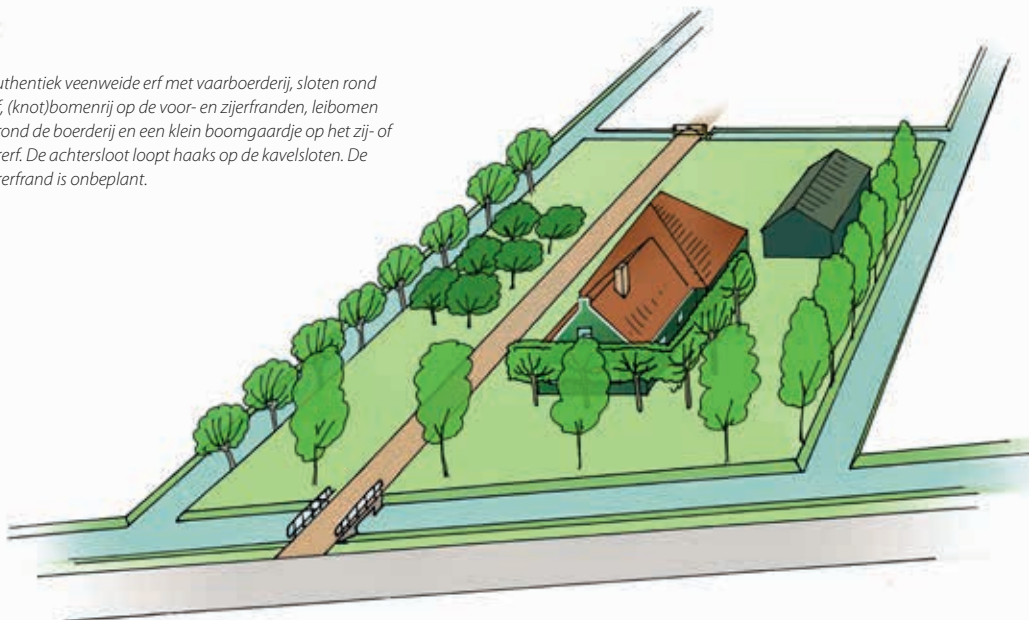

Een onvolledige stolp en dakpankapberg (Zaanse Schans).

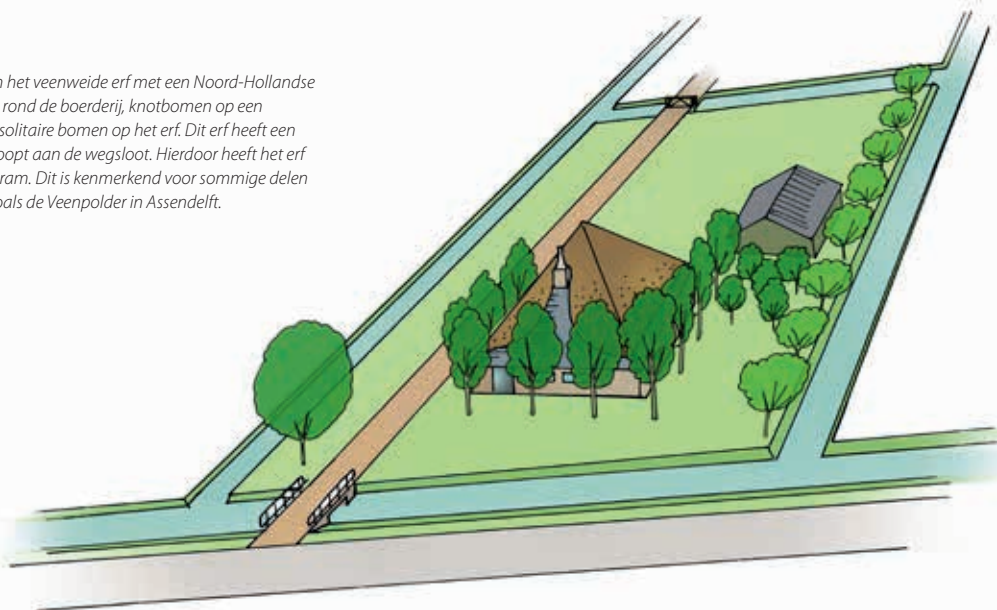
Bomenrijen

Kenmerkend voor het veenweide erf zijn de bomenrijen op de erfranden. Karakteristieke soorten voor de erfranden zijn: (knot)wilg, es, iep, fruitboomsoorten, els, zachte berk en in mindere mate lijsterbes. Knotwilg, els, berk en lijsterbes zijn geschikt voor de kleinere erven, zolang ze breder zijn dan 20 meter. Populieren zijn af te raden, vanwege hun grootte en korte levensduur. Bij krappe erven werden de bomen geknot in kandelaar vorm. Kenmerkend voor de Zaanstreek is dat wanneer men bomen in combinatie met hagen plant, de stammen in de haag staan in plaats van er achter.

Een authentiek veenweide erf met vaarboerderij, sloten rond het erf, (knot)bomenrij op de voor- en zijerfranden, leibomen dicht rond de boerderij en een klein boomgaardje op het zij- of achtererf. De achtersloot loopt haaks op de kavelsloten. De achtererfrand is onbeplant.

Een authentieke variatie van het veenweide erf met een Noord-Hollandse Normaalstolp, bomen dicht rond de boerderij, knotbomen op een zijerfrand, boomgaardje en solitaire bomen op het erf. Dit erf heeft een achtersloot die evenwijdig loopt aan de wegsloot. Hierdoor heeft het erf de vorm van een parallellogram. Dit is kenmerkend voor sommige delen van het veenweidegebied zoals de Veenpolder in Assendelft.

Knotbomen

Knotbomen zijn bomen die op 1,50 – 2 meter hoogte worden afgezet. Er ontstaat dan aan de top een pruik, die telkens weer wordt geknot. Zo ontstaat het karakteristieke beeld van de knotboom. De afgehakte 'slieten' van de knotbomen werden vroeger gebruikt als bezemstelen en palen voor hekwerk. Knotbomen staan in een rij en altijd langs een sloot. De onderbegroeiing bestaat alleen uit gras. Knotbomen houden met hun wortels de oevers vast. De bekendste soort die als knotboom wordt gebruikt is de wilg. Maar ook es, els of populier zijn geschikt.

Leibomen

Leibomen worden toegepast dicht rond de woning. Leibomen zijn in een kandelaarvorm (plat vlak) geleide bomen die kort gesnoeid of geknot worden. Deze bomen plant u bij voorkeur heel dicht op de boerderij op de zuid- of westgevel. Leibomen zorgen voor schaduw. Zo bleef het koel in de boerderij. Soorten als linde en peer laten zich goed leiden. Soms wordt ook appel als leiboombom geplant. Leibomen zijn belangrijke cultuurhistorische elementen. Ze hebben hun oorspronkelijke functie nooit verloren, maar verdwijnen door verwaarlozing of verkeerde snoei. Het onderhoud is erg arbeidsintensief. Steeds vaker planten mensen een modern type leiboombom, te koop in het tuincentrum. De takken van deze bomen zijn op een andere manier geleid, waardoor het traditionele waaiermodel helaas uit het landschap dreigt te verdwijnen.

Gekandelaberde bomen zijn bomen waarvan de zijtakken op korte afstand van de stam zijn gesnoeid. De takken staan niet in een vlak zoals bij de leibomen, maar groeien in een vrije vorm. Deze snoei vorm zien we vooral in de Zaanstreek en Landsmeer.

Het groene voorerf

Het voorerf van het veenweide erf is groen van karakter. Het bestaat voornamelijk uit gras en enkele solitaire bomen en boerenstruiken zoals boerenjasmijn, sering of hortensia. De welstand van het boerengezin en de bedrijfsvoering bepaalden de beplantingskeuzes op het voorerf. Een veehouder zaaide gras in en liet het voorerf door schapen begrazen of hooien. Staan op het voorerf naast siersoorten ook nutsoorten zoals kruiden, groenten en snijbloemen, dan spreekt men van een klassieke 'boerennutstuin'.

Hagen

Hagen komen op het veenweide erf regelmatig voor. Waar de wegsloten nog aanwezig zijn, liggen bruggen om toegang tot het erf te krijgen. Daar waar de wegsloten ontbreken, staat een ligusterhaag langs de grens van het voorerf en de weg, soms in combinatie met een bomenrij. Ook worden hagen gebruikt om de voortuin of moestuin af te scheiden. Hagen zijn rond de 1,20 meter hoog. Hagen bieden luwte en beschutting aan de vegetatie in de moes- of siertuin en houden storende elementen uit het zicht. Als soorten kunt u het beste liguster, els of veldesdoorn gebruiken.

Knotbomen worden veel gebruikt als bomenrij op de erfrand.

Heel kenmerkend voor het veenweidegebied zijn de gekandelaberde bomen. Dit zijn bomen die in een vrije vorm kort gesnoeid worden. Je ziet ze vooral in de Zaanstreek en in Landsmeer.

Leibomen zijn in een kandelaarvorm geleide bomen die kort gesnoeid of geknot worden.

Hagen staan op het voorerf langs de weg of scheiden de voortuin van de rest van het erf.

Solitaire bomen

Solitaire bomen zijn alleenstaande bomen of boomgroepen. Ze staan vaak op markante plekken op het erf, als sierelement en om schaduw te geven. Geschikte soorten zijn es, berk, (treur)wilg, fruitbomen, walnoot en paardenkastanje.

Laanbomen

Op de ruimere erven staat regelmatig laanbeplanting langs de oprijlaan (bomenrij aan enkele of beide zijden). Hiervoor kunt u els, wilg, es, iep, berk en fruitbomen gebruiken.

Elzensingel

Een elzensingel is een smalle, rijvormige beplanting bestaand uit zwarte els. Elzensingels worden aangeplant als windkering, perceelafschieding, veekering en voor de houtoogst. Ze worden in een cyclus van een aantal jaren afgezet en worden ook elzenhakhoutsingels genoemd. Elzenhakhoutsingels zijn waardevol omdat ze vrij weinig ruimte innemen. Je ziet ze veel in Noord-Holland, vooral waar de ruimte schaars is.

Boomgaard

Fruitbomen zijn karakteristiek voor het veenweide erf. Op smalle erven staan ze in een bomenrij op de zij-erfranden. Op enkele ruimere erven staat een bescheiden boomgaard van een stuk of vijf bomen naast of achter de woning. Hoogstamfruitbomen kunt u gebruiken in de wat drogere delen of op een terp, in de nattere delen kunt u half-hoogstamfruitbomen planten. Bij hoogstamfruitbomen ligt de eerste vertakking rond 1,80 meter en bij halfstamfruit ligt dit tussen 1,20 meter en 1,50 meter.

Functionele beplanting

Hieronder wordt beplanting beschreven die de laatste decennia pas op erven is geïntroduceerd. Als u een nieuw gebouw niet afdoende kunt inpassen met de authentieke erfbeplanting, dan kunt u kiezen voor functionele beplanting. De functionele beplanting bestaat uit inheemse soorten en heeft waarde voor natuur en landschap, maar weinig of geen cultuurhistorische waarde. Kies onderstaande beplanting dus alleen als het niet anders kan.

Windsingels

Windsingels zijn pas vanaf de jaren 60 geïntroduceerd op erven. Een windsingel is een rechthoekig vlak, bestaande uit een gemengde beplanting van bomen en struiken. In een windsingel horen robuuste, inheemse bomen en struiken. Windsingels bieden luwte en beschutting op het erf, schermen grote stallen of schuren af en zorgen voor privacy.

Struweelhagen

Waar de ruimte ontbreekt om een windsingel te realiseren kunt u een struweelhaag gebruiken. Een struweelhaag bestaat uit robuuste, inheemse struikvormers geplant in een rij. De struiken worden cyclisch afgezet waarna ze weer kunnen uitlopen.

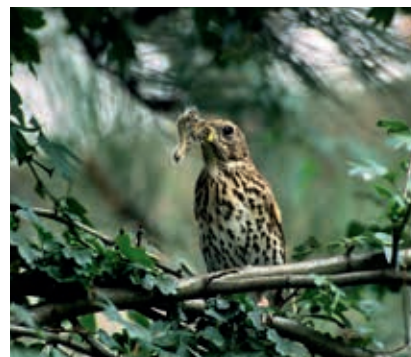
Solitaire boom.

Soms maakt een bescheiden hoog- of halfstamfruitboomgaardje deel uit van de beplanting van het veenweide erf.

De elzensingel wordt soms ook voor de erfranden gebruikt als de ruimte schaars is of als er meer beschutting nodig is.

De inheemse beplanting op uw erf biedt een leefplek aan vogels zoals de zanglijster.

3

Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van de Zaanstreek

Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van de gemeente Zaanstad! Daarmee draagt u bij aan de kwaliteit van natuur en landschap in onze gemeente. Dit hoofdstuk laat zien hoe u het streekeigen karakter van uw erf kunt versterken. Als u uw erf gaat veranderen, krijgt u met verschillende gemeentelijke regels te maken. In de tweede paragraaf gaan we in op het gemeentelijk beleid voor bouwen. We laten zien hoe u daarbij de aanwezige kwaliteiten op uw erf kunt behouden of zelfs vergroten. De derde paragraaf presenteert het voorbeeld erf van 'Pensionstal Van Beurden'. Als u dit erf bezoekt, kunt u zien hoe de eigenaar het houden van paarden combineert met goede zorg voor het landschap.

Door regelmatig onderhoud te plegen, behoudt u de streekeigen uitstraling van de bebouwing en beplanting op uw erf.

Als u de streekeigen uitstraling van uw erf wilt versterken

Om de streekeigen beplanting op uw erf gezond te houden is goed onderhoud nodig. Denk bijvoorbeeld aan het aanvullen van de bomenrij als er bomen zijn uitgevallen of het regelmatig snoeien van knobomen. In hoofdstuk 5 kunt u meer lezen over het onderhoud van uw erfbeplanting.

Veel karakteristieke, streekeigen kenmerken zijn verloren gegaan door ontwikkelingen op het erf. Misschien werd de zij- of achtererfsloot gedempt toen het erf werd vergroot. De knobomenrij verdween bij de bouw van een nieuwe schuur. Al zulke elementen kunt u herstellen. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke soorten beplantingen en elementen kenmerkend zijn voor het veenweide erf.

Als u aan de slag wilt met uw erf, dan is het handig om eerst een ontwerpschets te maken. U kunt beginnen met het tekenen van de huidige situatie op uw erf. In hoofdstuk 4 'Ontwerp uw eigen erf' staat het stappenplan voor het tekenen van de uitgangssituatie. Vervolgens kunt u hierop aangeven welke onderdelen of beplanting u wilt veranderen. Daarna trekt u de schets van de uitgangssituatie over op carbonpapier, waarbij u de onderdelen weglaat die u wilt aanpassen. U kunt dan de nieuwe situatie intekenen zoals een erfgrenssloot of een bomenrij op de erfrand. Als u erfgrenssloten wilt terugbrengen, dan kunt u in stap 2 van stappenplan A in hoofdstuk 4 lezen hoe u dat kunt doen.

Het versterken van het streekeigen karakter van uw erf kan op allerlei manieren. Door sloten terug te brengen op de erfgrens herstelt u de begrenzing van het erf. Let ook op de doorzichtlijn naar het achterland over het erf(pad).

Kies als voordeur voor uw stolp een passende voordeur, geen prefab of bouwmarktdeur. Lofwerk (houtsnijwerk) aan dakgoten en topgevel en een representatieve voortuin geven uw stolpboerderij nog meer allure. Voor meer informatie over het herstel van streekeigen kenmerken van een stolpboerderij kunt u contact opnemen met De Boerderijstichting Noord-Holland.

Op het gebied van beplanting kunt u denken aan leibomen voor de voorgevel, een bomenrij rond de woning of op de voor- en zijeranden, een solitaire boom op het voorerf of een

haag als scheiding van de voortuin en de weg. De dammen in het weiland en van het erf naar het weiland kunt u verfraaien met houten boerenhekken. Houten damhekken zijn kenmerkend voor het landschap van de Zaanstreek. Elke streek kent zijn eigen model boerenhekken.

Karakteristieke bruggetjes over de wegsloot dragen bij aan de identiteit van de Zaanstreek.

Zonder streekeigen beplanting staat de stal los van het omringende landschap. Door het planten van een bomenrij op de erfanden wordt het erf met al de bebouwing weer één met het landschap.

Het vervangen van niet-streekeigen elementen

U kunt het karakter van uw erf verder versterken door niet-passende elementen te vervangen. Kruipend struikgewas met worteldoek op het voorerf kunt u vervangen door gras of streekeigen beplanting; hoge, harde beschoeiing langs de oevers van de voortuin door een traditioneel aflopende oever met gras. Pannen op het dak van de schuur in plaats van golfplaat. Coniferen of laurierkers vervangt u door inheemse soorten zoals liguster, veldesdoorn of els. U kunt bolboompjes vervangen door een markante solitaire boom zoals berk, walnoot of kastanje. In plaats van schuttingen kiest u voor geschoren hagen, struiken of bosjes. Witte hekken maken plaats voor streekeigen houten hekken, die grijs (onbehandeld), bruin of zwart kunnen zijn. In plaats van metalen hekken kiest u voor houten damhekken. Heeft u behoefte aan advies bij het bepalen wat u op uw erf kunt aanpassen? Daarvoor kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland.

Betere inpassing van allerlei bouwwerken

Ook als uw bestaande paardenbak, parkeerplaats of sleufsilo volstrekt legaal zijn gebouwd, dan nog kunnen het storende elementen in het open landschap zijn. Met een passende beplanting vallen ze minder op. Let daarbij goed op het onderscheid tussen het voor- en achtererf.

Op het voorerf (tot halverwege de erfdiepte) kunt u bouwwerken, die lager zijn dan anderhalve meter zoals een parkeerplaats voor personenauto's, aankleden met een strak geschoren haag, die u maximaal 1,50 meter hoog en circa 0,75 meter breed laat worden.

Op het achtererf brengt u bij voorkeur beplanting aan op de erfrand. Hier kiest u dan voor een elzensingel. Een elzensingel wordt ongeveer 2,5 meter breed en circa 4 meter hoog. Sleufsilos, trailers en ronde balen plaatst u bij voorkeur op het achtererf. Is dat onmogelijk, dan kunt u een elzensingel rond de staanplaats op het voorerf planten. Een alternatief is een struweelhaag (3 meter breed en circa 2,5 meter hoog). Als u opslag of verplaatsbare elementen buiten het erf/bouwvlak heeft liggen, verplaats die dan naar binnen het erf.

Tegenwoordig zien we steeds meer beukenhagen op erven. Beuk is geen streekeigen soort van het veenweidegebied. U kunt beter kiezen voor liguster, veldesdoorn of zwarte els.

De oevers van het veenweide erf zijn begroeid met gras tot aan de slootkant. Het flauwer maken van een steile oever heeft de voorkeur boven het aanleggen van een beschoeiing. Houd eventuele beschoeiing net onder of op de waterlijn.

Zorg voor vrij zicht op de voorgevel van de (stolp) boerderij of woning. Voorkom hoge hagen, begroeide schuttingen of dichte beplanting die het zicht op de voorgevel belemmeren.

Gebruikt u houten boeren damhekken, dan draagt u direct bij aan het verfraaien van het landschap.

Parkeerplaatsen op het voorerf kunt u inpassen met geschoren hagen. Beter nog is om de parkeerplaats te verplaatsen naar het achtererf.

Zo kunt u paardenbakken, afrastering en beweiding goed in het landschap inpassen

Gebruik voor eventuele afrastering van de paardenbak een traditionele afrastering met houten standers en planken. Bij voorkeur gebruikt u onbehandeld hout, dat na verloop van tijd vergrijsst of een donkere, in het landschap passende kleur zoals zwart, bruin of donkergroen. Eventueel kunt u een brede, zwarte of bruine kunststof band of schrikkoord gebruiken.

Als er rond uw paardenbak een andere, opvallende omheining staat die u niet kunt vervangen, dan kunt u het zicht op een paardenbak (paddock), longeerkraal, mestplaat, etc. op uw achtererf verzachten door een geschoren haag voor het bouwwerk aan de kant van de weg te planten, dus niet op de erfrand. Houd de geschoren hagen even hoog als het hekwerk rond de paardenbak (maximaal 1,50 meter), zodat er doorzicht over het erf blijft. Achter op het achtererf dient u geen hagen rond bouwwerken te planten. U kunt beter voor geschikte beplanting op de zijerfranden zorgen. Kies dan bijvoorbeeld voor een robuuste rietkraag en als dat niet mogelijk is voor een elzensingel. U maait de rietkraag 's winters. Zet de elzensingel op minimaal 2 meter afstand van de paardenbak, zodat er ruimte blijft voor uitgroei (circa 1 meter) en een onderhoudspad. Als u de elzensingel aan de binnenzijde scheert, groeit hij minder breed uit. Lig uw paardenbak buiten uw erf, dan kunt u deze inpassen in het landschap door er een grondwal omheen aan te leggen van 50 – 70 cm hoog, die u laat begroeien met gras. Zo maakt u de eventuele afrastering en het zand minder opvallend.

Afrastering

Zet (houten) hekwerken alleen op het erf en gebruik in het weiland alleen schrikdraad of schrikkoord als afrastering. De afrastering valt dan nauwelijks op in het landschap. Schriklint gaat snel slap hangen of wapperen en dat geeft een rommelig beeld. Schrikkoord, een kunststof draad met meerdere roestvrijstalen geleiders van circa 5 mm, is dikker dan schrikdraad. U kunt het toepassen in de kleur 'wit' (wit met zwart of wit met bruin) omdat dit na verloop van jaren vergrijsst en daardoor nauwelijks meer opvalt in het landschap. Ook kunt u de kleur 'terra' (bruin) gebruiken. Voor standers kunt u houten palen gebruiken in houtkleur of donkergroene of bruine kunststof palen. De houten standers zet u minstens 4 meter uit elkaar. Hoe strakker het draad gespannen staat en hoe rechter de palen staan, hoe minder de afrastering opvalt in het landschap. Met draadspanners kunt u er voor zorgen dat het draad goed strak blijft staan. Als u het weiland met koord

Paarden in weiland.

Witte hekken vallen erg op in het veenweide landschap. Gebruik als afrastering houten hekken die onbehandeld, bruin of zwart kunnen zijn of palen met koord.

Een bestaande rijbak aan de weg kunt u minder laten opvallen door er een geschoren haag om heen te planten. Links de bestaande situatie. Rechts: rijbak valt deels weg achter geschoren haag (foto bewerkt).

wilt indelen in vakken om verschillende groepen paarden te weiden, let u er dan op dat u de afrastering zo veel mogelijk in de lengterichting van het perceel zet en zo min mogelijk dwars op het perceel. Hierdoor valt de afrastering minder op in het landschap. Bij voorkeur deelt u alleen op grotere afstand van de weg de weiden in vakken in, omdat ook koord bij veelvuldig gebruik dicht bij de weg erg opvalt.

Paarden en graslandbeheer

Als u het weiland niet te intensief laat begrazen, blijft het weiland mooi groen en grazig. Te intensief begraasd grasland wordt stuk getrapt en verandert in zwarte grond. Bovendien stimuleert overmatige vertrapping de groei van akkeronkruiden zoals ridderzuring, akkerdistel of brandnetel. Een groen ogend weiland creëert u door de paarden op niet te kleine stukjes weiland te zetten. Een hectare grond beweidt u dan met maximaal vier paarden. Met een goed rotatiesysteem zorgt u dat het gras genoeg tijd krijgt om van het grazen te herstellen.

Hiertoe kunt u een paardenweide van een hectare in drieën delen. Elk van de delen laat u vier tot zes weken begrazen. Na het groeiseizoen kunnen de paarden desgewenst nog op de gehele wei lopen totdat ze naar stal gaan. Het is belangrijk om na het ontwormen van de paarden de mest van het land te verwijderen. Resten van het wormenmiddel in de mest doden namelijk nuttig bodemleven in de grasmatten. Bovendien kunt u elk perceel na het hooien eerst door schapen laten begrazen voordat u de paarden erop gaat weiden. Wormen gaan namelijk dood in de schapenmaag, terwijl het schaap zelf bestand is tegen wormen.

Paarden zijn goed te combineren met beheer van natuurlijke, bloemrijke graslanden omdat paarden baat hebben bij kruidenrijke graslanden met een lage voedingswaarde. De zwaar bemeste graslanden zijn goed voor melkvee en zijn voor paarden veel te rijk aan eiwitten.

Een goed roteersysteem voorkomt zwart getrapt land en geeft gras en kruiden genoeg tijd om van het grazen te herstellen.

Palen (vaste houten palen of losse van stevig kunststof) met koord geven het rustigste beeld en vallen minder op in het landschap dan donker lint.

Tureluur

Wilt u gezond grasland voor uw paarden en tegelijkertijd de natuur een handje helpen? Hieronder staan tips voor het combineren van beweiding door paarden en beheer van kruidenrijke graslanden. In kruidenrijke graslanden voelen bijzondere plantensoorten en weidevogels zich thuis.

- Als u genoeg weiland heeft, dan kunt u onderscheid maken tussen grasland dat u laat beweiden en grasland dat u alleen hooit. Voer zo veel mogelijk hetzelfde beheer op een perceel.
- De hooi en weilanden niet bemesten.
- Hooiland na 15 juni hooien (maaïen en het gewas afvoeren na het drogen).
- Houd bij het maaïen rekening met jonge weidevogels. Maai van binnen naar buiten toe, zodat kuikens kunnen vluchten. Als het mogelijk is kan een deel blijven staan (en later worden gemaaid) als vluchtplaats voor jonge weidevogels. Ook kunnen bloeiende kruiden dan zaad zetten.
- Beweiden met maximaal 1- 1,5 GrootVeeEenheid (1-1,5 volwassen paard per hectare).
- Om meer variatie te krijgen in natuurwaarden kunt u de paarden beter op een groot perceel laten lopen dan het perceel in te delen in vakken waar de paarden om de paar weken worden verplaatst.
- Beweid niet in natte perioden in verband met vertrapping van de grasmatten.
- Mest van ontwormde paarden dient u weg te halen. Het gebruik van wormenmiddel kunt u tot een minimum beperken als u de mest door een dierenarts laat controleren op wormeneitjes.
- Houd het waterpeil hoog voor een hoge soortenrijkdom. In het voorjaar 20 – 40 cm onder het maaiveld. Als uw land 's winters, wanneer er geen vee loopt, plas dras kan staan, dan is dat heel waardevol voor weidevogels.

Uitgebreide informatie over natuurlijk graslandbeheer met paarden vindt u in de publicatie 'Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen in Laag Holland' van Landschap Noord-Holland.

Kruidenrijk hooiland met veldzuring en scherpe boterbloem.

Paarden hebben baat bij graslanden met een lage voedingswaarde en zijn daarom goed te combineren met beheer van kruidenrijke graslanden.

Als u gaat bouwen op uw erf

Algemeen

Als u gaat bouwen, kunt u de kenmerken van het veenweide erf behouden of zelfs herstellen. In deze paragraaf leest u hoe u dit kunt doen. Daarbij komen verschillende gemeentelijke voorschriften aan bod die gelden bij bouw of andere veranderingen op uw erf. Voor het bouwen op of buiten een erf heeft de gemeente regels opgesteld waaraan het nieuwe bouwwerk moet voldoen. Daarnaast komen speciale regels aan bod voor erfelementen die niet zomaar mogen verdwijnen, zoals de kenmerkende sloten of het karakteristieke aanzicht van het voorerf. Tot slot volgen specifieke regels en adviezen voor paardenhouders.

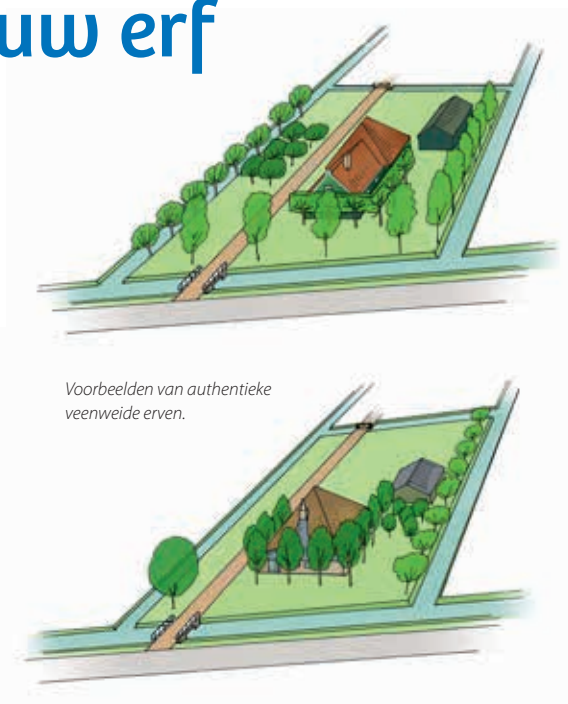
In dit handboek bespreken we de regels die gelden voor het buitengebied van de gemeente Zaanstad in de bestemmingsplannen Landelijk gebied Assendelft en Landelijk gebied Westzaan. Voor andere gebieden geldt maatwerk. Toch kunt u dit boekje dan gebruiken voor inspiratie en uitleg, maar u zult de specifieke regels van de gemeente voor uw situatie moeten nagaan. U kunt daarvoor contact opnemen met de gemeente. Of uw erf onder het bestemmingsplan voor het landelijk gebied valt, kunt u nagaan op de website 'Ruimtelijke plannen.nl'. Hier kunt u de kaart en regels van het bestemmingsplan inzien.

In de afbeelding op de pagina hiernaast kunt u zien hoe binnen de verschillende bestemmingen de erven zijn weergegeven.

Let op: We gaan hier niet in detail in op de voorschriften uit het bestemmingsplan voor het landelijk gebied, de nota woonbebouwing, de welstandsnota en het paardenbeleid. We bespreken alleen de belangrijkste regels die betrekking hebben op de ruimtelijke indeling van het erf. De gemeentelijke regels veranderen regelmatig. Ga daarom altijd ook het actuele beleid na voor de volledige regels. Aan de tekst in het handboek kunnen geen rechten worden ontleend. De beleidsdocumenten van de gemeente zijn leidend.

Verderop in dit boekje vindt u het stappenplan voor een optimaal ontwerp van uw erf, met het nieuwe gebouw op een passende manier ingepast in uw streek. Stap voor stap nemen wij de regels van de gemeente met u door en geven aanvullende adviezen om tot een zo goed mogelijk ontwerp te komen. U kunt dit ontwerp gebruiken om uw omgevingsvergunning bij de gemeente aan te vragen. Als uw erf voldoet aan de inrichtingsprincipes die de gemeente hanteert en u brengt aanvullend nog authentieke kenmerken terug, dan heeft u straks een karakteristiek veenweide erf!

Mocht de situatie op uw erf anders zijn dan het stappenplan omschrijft, dan is maatwerk van groot belang. Neem in dat geval contact op met de gemeente, die u verder kan helpen.

Voorbeelden van authentieke veenweide erven.

Termen uit het bestemmingsplan van de gemeente

Bouwvlak

Hiermee bedoelen we de grond waarop volgens regels van het bestemmingsplan mag worden gebouwd. Bij een woonbestemming is het bouwvlak alleen voor de woning bedoeld. Overige bebouwing wordt op het bestemmingsvlak gebouwd. De plaats van het bouwvlak is aangegeven op de bestemmingsplankaart.

Bouwperceel

Het perceel waarop het bouwvlak is gelegen.

Bestemmingsvlak

De op de bestemmingsplankaart aangegeven gronden met eenzelfde bestemming. Bijvoorbeeld het bestemmingsvlak 'Wonen'. Hierop mag u erfbebouwing volgens de regels van het bestemmingsplan bouwen.

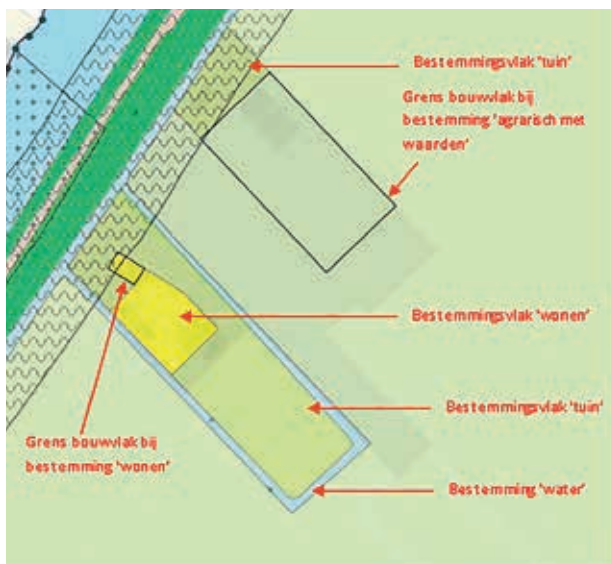

Bebouwing binnen de erfsloten

Het bouwvlak en het bestemmingsvlak liggen over het algemeen binnen de erfgranssloten. De gemeente geeft aan dat waterlopen zoals sloten, plassen, waterpartijen, greppels of andere watergangen een belangrijk onderdeel uitmaken van de cultuurhistorisch waardevolle structuur van het buitengebied en van de boerenerven. Om deze reden kunt u niet zomaar sloten graven, dempen of vergraven. Ook mag zonder aanlegvergunning geen nieuwe sloot op of buiten het erf (in weiland of akker) worden gegraven. Dit kan alleen onder bepaalde voorwaarden. Hiervoor moet u een omgevingsvergunning aanvragen. De gemeente beoordeelt in hoeverre hierbij inbreuk wordt gemaakt op de landschappelijke en/of natuurlijke waarde van het gebied. Verder kan de gemeente u bij uitbreiding of nieuwbouw op het erf vragen het waterpatroon rond het erf en de bestaande waterlopen te herstellen. Hierbij mag u geen hoge houten oeverbescherming toepassen, maar laat u de oever geleidelijk aflopen. De agrarische bouwvlakken liggen zo, dat het uitzicht langs en over de sloten behouden blijft en daarnaast ruimte beschikbaar is voor erfbeplanting (zie 'onbebouwde zone op erfanden').

Aanvullende tips en adviezen

Als een kavelsloot in het verleden gedempt is, dan is het zeer waardevol om deze terug te brengen. Is uw erf smaller dan de kavel waarop het ligt en ontbreken langs uw erf de erfgranssloten? Door nieuwe erfgranssloten te graven herstelt u de karakteristieke erfbe grenzing.

Voorbeeld van erven met de bestemming 'wonen' en de bestemming 'agrarisch' in het bestemmingsplan voor het landelijk gebied.

Wat bedoelen we met 'erf'?

Met 'het erf' in dit handboek wordt de grond bedoeld waarop de woning met bijgebouwen staat en waar de eigenaar woont. Ook de opgaande beplanting rond de gebouwen staat op het erf. Het bouwvlak maakt een onderdeel uit van het erf. Buiten het erf liggen de open weilanden, akkers of bouwland.

Erfgranssloten zijn zeer beeldbepalend. Belangrijk is dat u bij nieuwbouw op uw erf de sloten behoudt. Voor verandering van of aan sloten heeft u een vergunning van het hoogheemraadschap nodig en in de meeste gevallen ook van de gemeente.

De erfzonering

Bij bouwplannen en veranderingen aan uw erf is het belangrijk dat u de indeling in voor- en achtererf zo veel mogelijk behoudt. Een woonerf (bestemming 'Wonen') heeft twee zones: het voorerf met de woning en het achtererf. Het agrarische erf kent drie zones: het voorerf met de stolp of woning, de overgangszone met de kleine bijgebouwen en het bedrijfserf met de bedrijfsgebouwen, bouwwerken en opslag. Binnen het beleid van de gemeente is het op de agrarische bestemmingen (agrarische erven) verplicht om alle gebouwen en bouwwerken binnen het bouwvlak te bouwen. Op een woonbestemming (woonerf) mogen kleine bijgebouwen of andere bouwwerken alleen binnen het bestemmingsvlak worden gebouwd. Hieronder gaan we hier nader op in.

Het voorerf

Het groene karakter van het voorerf is in het gemeentelijk beleid beschermd met de bestemming 'tuin', op de plankkaart met een lichtgroene kleur aangegeven. Het voorerf is in principe onbebouwd en onverhard, behalve de oprijlaan en tuinpaadjes. Bouw van een erker is mogelijk volgens de regels van de gemeente. Om het aanzien van de bebouwing in de openbare ruimte te beschermen, vindt de gemeente het belangrijk dat het voorerf bestaat uit een representatieve tuin met vrij zicht op de pronkgevel van de woning of boerderij.

Bouw van een nieuwe (bedrijf)swoning; plaats op het erf

De woning bouwt u op het voorerf. De ligging van een bestaande woning is vastgelegd in het bestemmingsplan. Deze woning kan een bedrijfswoning zijn, maar ook een woonhuis. Het bouwvlak op een woonbestemming is zo geplaatst, dat de woning een prominente plek behoudt: er kan niet voor of naast gebouwd worden. Een nieuwe woning mag alleen op een bouwvlak worden gebouwd bij vervanging van een woning. In overleg met de gemeente kunt u andere afspraken maken, bijvoorbeeld over het verschuiven over de voorgevelrooilijn. Op een bouwvlak mag één woning staan, tenzij anders is aangegeven op de bestemmingsplankaart. De woning staat aan de straatzijde en is met de voorgevel op de weg gericht en staat evenwijdig aan of haaks op het slotenpatroon. De rooilijnen van de boerderijen of woningen op de erven in het landelijk lint verspringen ten opzichte van elkaar. De bebouwing staat vrij op het erf en ligt enigszins terug van de straat.

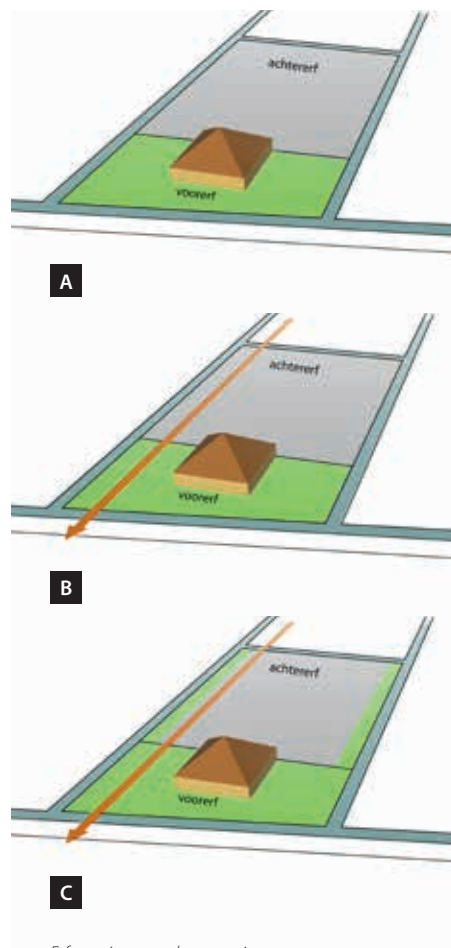
De inhoud van een nieuwe woning op een woonbestemming is afhankelijk van de locatie en van datgene wat op de bestemmingsplankaart is aangegeven. De inhoud van een nieuwe woning mag op een agrarisch bouwvlak maximaal 750 m³ bedragen, tenzij u een stolp (terug)bouwt. De afstand van de woning tot de zijdelingse perceelsgrens is minimaal 3 meter (of de bestaande afstand als deze minder is).

Uitstraling van de (stolp)boerderij

Binnen het beleid van de gemeente zijn de structuur en de hoofdkenmerken van de boerderij en de stolp beschermd. Het uitgangspunt bij een stolp is één bouwlaag met piramidevormig dak, een lage goot en een vierkante plattegrond. Het woonhuis is óf onder het piramidedak gesitueerd óf als een apart volume tegen de stolp aangeschoven. Aan de buitenzijde van de stolp moet in principe zichtbaar blijven dat een stolp van oorsprong bestaat uit een woongedeelte en een werkgedeelte. Aan een stolpboerderij mogen geen aanbouwen worden aangebracht, tenzij het om een staartstuk gaat. Ook de inrichting van het erf en het behoud van de solitaire positie van de stolp zijn belangrijk. Zie voor details de welstandsnota.

Sluit bij nieuwbouw aan bij de bebouwing in de straat. Van oudsher werden woningen evenwijdig aan het verkavelingspatroon gebouwd. Zij kunnen daardoor schuin op de weg staan. Als de nieuwe woning dan recht aan de straat wordt gebouwd, dan doorbreekt dat het karakteristieke straatbeeld.

Erfzonerings woonbestemming:

- A Erfzonerings in voorerf en achtererf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B De gemeente kan voorwaarden stellen aan de plaats van een nieuw gebouw of bouwwerk in verband met een doorzichts over uw erf.
- C Op de erfranden gelden zones die niet bebouwd en niet verhard mogen worden.

Het voorerf is binnen het gemeentelijk beleid beschermd met de bestemming 'Tuin'. Bouwen op deze bestemming is vrijwel niet toegestaan. Het beleid geeft aan dat het voorerf een representatieve uitstraling heeft met vrij zicht op de boerderij.

Als u een nieuwe boerderij gaat bouwen, dan vindt de gemeente het belangrijk dat deze een eigentijdse, maar herkenbare architectuur heeft. De gemeente stelt regels aan de uitstraling van de boerderij, zoals het karakter van de gevels, materialen, kleuren en dakbedekking. Hiervoor kunt u de welstandsnota raadplegen. De gemeente heeft in bepaalde gebieden als richtlijn dat een stolp wordt teruggebouwd.

Uitstraling van het woonhuis

Naast stolpen komen er in de Zaanstreek andere typen boerderijen en woningen voor, zoals de Zaanse huizen. Deze kunnen rijk of sober zijn uitgevoerd, afhankelijk van het gebied. Er worden ook moderne Zaanse huizen gebouwd. In de landelijke lintbebouwing en staan de woningen in linten naast elkaar. De gemeente stelt regels aan de uitstraling van Zaanse huizen zoals de architectuur, materialen en kleuren en dakbedekking. Hiervoor kunt u de welstandsnota raadplegen.

Aanvullende tips en adviezen

Houdt u bij het bouwen van vergunningsvrije bouwwerken rekening met het behoud van de representatieve uitstraling van het voorerf. Bouw, als het mogelijk is, deze bouwwerken zo veel mogelijk achter de achtergevelrooilijn. U kunt uw voorerf representatief inrichten met gras of een eenvoudige boerentuin met een combinatie van siersoorten en nutssoorten. Heeft u een erf van 20 meter of breder, dan kunt u de bomenrij rond het voorerf op de voor- en zijerand (langs de sloot en voorerfgrens) herstellen als die niet (geheel) aanwezig is. Maak gebruik van inheemse, streekeigen beplanting.

Het achtererf

Zone achtererf van woonbestemming en de overgangzone van agrarische bestemmingen

Op het achtererf (bestemmingsvlak of bouwvlak) kunt u aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen bij de woning realiseren. Bijgebouwen staan vrij op het erf, bij voorkeur achter de woning. Bij een stolpboerderij mogen bijgebouwen alleen achter de achtergevelrooilijn worden gebouwd. Bij andere woningen mogen de bouwwerken niet eerder beginnen dan 3 meter vanaf de voorgevelrooilijn (de lijn die vanaf 3 meter achter de voorgevel vanaf de zijgevel recht naar de zijerfgrenzen loopt).

De karakteristieke vorm van een stolp is beschermd in het beleid van de gemeente.

Bouwwerken mogen hier alleen aan één zijde naast de woning worden gebouwd, aan die zijde die niet grenst aan openbaar gebied. Bouwwerken naast de woning mogen hoogstens 60 procent van de breedte van de woning breed zijn met een maximum van 5 meter. Alleen op een woonbestemming (bestemmingsvlak) mag het bijgebouw, als deze zijde van het erf aan openbaar gebied grenst, in principe alleen in het verlengde van de zijgevellijn worden gebouwd. De gezamenlijke oppervlakte van aan-, uit- en bijgebouwen bij een woning op het achtererf achter de achtergevellijn is maximaal 75 m². Dit geldt voor erven waarvan de oppervlakte kleiner is dan 300 m², gemeten vanaf 3 meter achter de voorgevel waarbij het oppervlakte van de woning niet meegerekend wordt.

Bij grotere erven (bestemmingsvlakken) geldt 100 m². Het achtererfgedeelte achter de achtergevellijn van de woning is daarbij niet meer dan voor 50 procent bebouwd. De gemeente kan daarnaast eisen stellen aan de plaatsing van gebouwen op het erf in verband met een zichtlijn over het erf. Overige bouwwerken (geen gebouwen) kunt u bouwen op het bouwvlak of het bestemmingsvlak wonen, volgens de regels van het bestemmingsplan. De erf- of terreinafscheiding mag in principe maximaal 1 meter hoog zijn. Als hij achter de voorgevel staat, mag hij 2 meter hoog zijn.

Zone achtererf voor agrarische bedrijfsgebouwen

Als grote (agrarische) bedrijfsgebouwen naast of direct achter de woning of stolp staan, springen ze erg in het oog. Om ervoor te zorgen dat de boerderij of woning in hiërarchie het hoofdgebouw blijft, terwijl bijgebouwen of bedrijfsgebouwen ondergeschikt zijn, is het belangrijk dat grote agrarische bedrijfsgebouwen op een ruime afstand achter de woning komen te staan. Om ervoor te zorgen dat de grote bedrijfsgebouwen niet naast de woning of direct achter de stolp komen te staan, werkt de gemeente met een zone voor grote bedrijfsgebouwen.

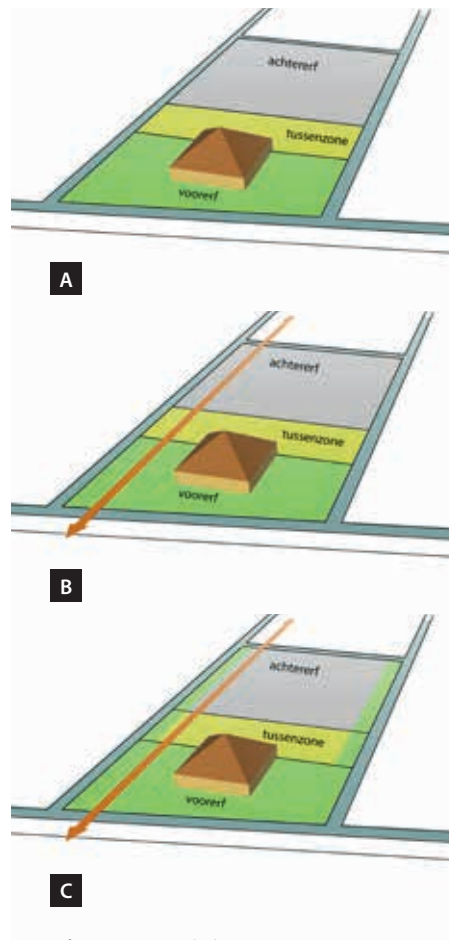
De zone voor grote (agrarische) bedrijfsgebouwen ligt vanaf 10 meter achter (het verlengde van) de voorgevel van de woning of vanaf 15 meter achter (het verlengde van) de achtergevel van de stolp (zie afbeelding). Hier kunt u grote bedrijfsgebouwen realiseren. De gemeente kan eisen stellen aan de plaatsing van gebouwen op het erf in verband met een zichtlijn over het erf. Loopt deze zichtlijn bijvoorbeeld over het bestaande erfpad, dan houdt u deze vrij van bebouwing. Het agrarische bouwvlak mag maximaal voor 70 procent bebouwd worden. Andere bouwwerken (geen gebouwen) zoals voedersilo's, mestsilos, paardenbakken, hekken, etc. mag u alleen binnen het bouwvlak bouwen. Uitzondering hierop zijn (houten) damhekken.

Uitstraling bijgebouwen bij woning en bedrijfsgebouwen

Voor aanbouwen aan de woning of bijgebouwen bij de woning gelden aparte criteria, evenals voor bijgebouwen aan of bij een stolpboerderij. De gemeente maakt onder andere onderscheid tussen eenvoudige gebieden met basisregels en gewogen gebieden met aanvullende regels. Voor aanbouwen aan een woning gelden andere regels dan voor vrijstaande bijgebouwen bij een woning. Daarnaast gelden er regels voor bij- en bedrijfsgebouwen bij boerderijen.

Grote bedrijfsgebouwen bij een woning (geen stolp) moeten minimaal 10 meter achter de voorgevellijn gebouwd worden. Als u echter belang hecht aan een evenwichtige uitstraling van uw erf, dan bouwt u de grote bedrijfsgebouwen minimaal 15 meter achter de achtergevel van de woning.

Erfzonering agrarische bestemming:

- A Erfzonering in voorelf, tussenzone en bedrijfs erf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B Uw gemeente kan voorwaarden stellen aan de plaats van een nieuw gebouw in verband met doorzicht over uw erf.
- C Op de erfanden gelden zones die niet bebouwd en niet verhard mogen worden.

Aan- of bijgebouwen bij een woning

De gemeente stelt regels aan de vorm van het gebouw, het dak en de uitstraling ten aanzien van materiaal en kleuren. In de gewogen gebieden gelden naast de basisregels aanvullende regels, bijvoorbeeld voor het aantal aanbouwen of bijgebouwen en de uitstraling qua detaillering, materiaal en kleur. Basisregels zijn bijvoorbeeld dat het bijgebouw uit één laag bestaat en plat of met een kap wordt afgedekt. De hellingshoek van de kap is gelijk of kleiner aan de kap van de woning. Aanvullende criteria zijn dat de vormgeving van het bijgebouw aan voorkant bescheiden is, zonder nadrukkelijke ornamenten. De kap moet in vorm en richting afgestemd zijn op de kap van het hoofdgebouw. Materialen zijn afgestemd op de woning en omliggende gebouwen. Kleuren zijn gedekt en landelijk, aangepast aan de woning (zoals de Zaanse kleurenwaaier) of uitgevoerd in een gedekte donkere kleur.

Aan- of bijgebouwen bij een boerderij

Bij stolpen vindt de gemeente dakkapellen en aanbouwen in principe niet op hun plaats. Ze zijn onder voorwaarden slechts in beperkte mate mogelijk. Aanbouwen zijn mogelijk in traditionele staartvorm. Verder stelt de gemeente voor bijgebouwen, naast de basis- en aanvullende criteria, extra eisen aan de detaillering en de afstemming op de boerderij. Voor de volledige regels kunt u de welstandsnota raadplegen.

Aanvullende tips en adviezen

Bij een stolp mogen volgens de regels van de gemeente bijgebouwen alleen achter de achtergevelgrens worden gebouwd. Maar ook voor een erf met een woning is het voor het behoud van de solitaire positie van de woning en de representatieve uitstraling van het voerf belangrijk dat u vrijstaande bijgebouwen of andere bouwwerken achter de achtergevelrooilijn van de woning bouwt. Als de ruimte op uw erf dat niet toelaat, plaatst u het nieuwe bijgebouw dan zo ver als mogelijk achter de voorgevel. Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf. Door de schaalvergroting in de agrarische sector zijn ook de bijgebouwen op agrarische erven (stallen/schuren) de afgelopen decennia steeds groter geworden. De grote, veelal gesloten volumes hebben een grote invloed op het ruimtelijk beeld van de erven. De woning is niet langer het grootste volume en zichtlijnen over het erf naar het buitengebied verdwijnen. Als bovendien de beplanting op de erfranden ontbreekt, zijn de stallen/schuren van grote afstand zichtbaar. Om de identiteit van het veenweidegebied te versterken is het belangrijk dat de uitstraling van het nieuwe gebouw past bij die van de streek. Bijzondere vormen en bont materiaalgebruik passen niet. Belangrijk zijn rust en samenhang. Systeembouwstallen of schuren met materialen zoals damwandprofiel, golfplaat of beton staan overal en hebben overal in Nederland hetzelfde uiterlijk. Door aan te sluiten bij de kenmerken van uw streek, voegt u kwaliteit toe aan het landschap.

De huidige landbouw krijgt door de steeds grotere gebouwen een industriële uitstraling.

De kleur van deze stal sluit niet aan bij de kleuren van het landschap. Door kleuren te kiezen die passen in het landschap, ontstaan eenheid en rust.

Doorzicht over het erf(pad)

De gemeente kan bij nieuwbouw of veranderingen op het erf een nadere eis stellen aan de situering van de bebouwing op het erf in verband met het landschaps- en bebouwingsbeeld. Dit kan bijvoorbeeld als het doorzicht over het erf wordt bedreigd. Dit doorzicht kan over het erfpad of op een andere plaats op het erf tussen de bebouwing doorlopen.

Aanvullende tips en adviezen

Wanneer u het doorzicht over uw erfpad of op een andere plaats over het erf herstelt, dan verhoogt dat direct de waarde van het erf. Belangrijk is dat u het erfpad niet op de erfranden aanlegt. Heeft u een erfpad en is dat onbeplant? Dan kunt u als er genoeg ruimte is laanbomen langs het erfpad planten, zoals els, es, wilg of fruitbomen. Waar de ruimte voor grote bomen ontbreekt, kunt u kleinere soorten zoals els, lijsterbes of veldesdoorn toepassen. Ook kunt u fruitbomen of es in een lei-, knot- of gekandelaberde vorm snoeien.

Een bouwrijpe zone op de erfranden voor beplanting

De agrarische bouwvlakken zijn zodanig gesitueerd dat er ruimte langs de sloten is opengehouden voor zicht over en langs de sloten en daarnaast ruimte beschikbaar is voor erfbeplanting als duidelijke afbakening van het erf. De breedte is minimaal 3 meter. Deze ruimte is op basis van maatwerk per bouwvlak

Om te voorkomen dat het karakteristieke doorzicht over het veenweide erf verdwijnt, kan de gemeente u bij nieuwbouw op uw erf vragen de zichtlijn over het erf(pad) naar het achterland te behouden.

vastgesteld. Binnen deze zone mag u geen gebouwen of andere bouwwerken bouwen of verharding aanleggen. Bij sommige woonbestemmingen hebben de erfranden een tuinbestemming. Bij woonbestemmingen is geen standaard zone vastgesteld.

De gemeente geeft in haar beleid aan dat vergroting van bebouwde erven en andere aanpassingen aan het erf gepaard moeten gaan met een nieuwe landschappelijke inpassing, waarbij u streekeigen beplanting gebruikt. Verder geeft de gemeente aan dat in het buitengebied de erven bij voorkeur afgeplant worden met windsingels of bomen. Op het voorerf horen beeldbepalende

Aanvullende tips en adviezen

De bomenrij op de voor- en zijerfranden geeft het veenweide erf zijn karakteristieke uitstraling. Op de achtererfrand staat geen beplanting. Soms is één erfrand (die niet op de wind ligt) onbeplant. Belangrijk voor de identiteit van het veenweide erf is dat de beplanting op de erfranden wordt hersteld of nieuw aangelegd. Houdt u de breedte van de zone die de gemeente heeft vastgesteld aan tussen de perceelsgrens en het nieuwe gebouw en is deze minder dan 4 meter? Dan is er te weinig ruimte voor een karakteristieke bomenrij. U kunt op de erfranden dan beter alleen gras inzaaien. In dit geval staat de nieuwe stal of schuur open in het landschap en is een representatief ontwerp van het gebouw des te belangrijker.

Tegenwoordig is de beplanting op erven vaak heel dicht. Daarmee verdwijnt het open karakter van de erven steeds meer.

bomen. Hoog opgaande beplanting op de achtererven wil de gemeente voorkomen, om de openheid te waarborgen en vanwege de weidevogels. Voor de aanplant van bomen en het aanleggen van opgaande beplanting op het achtererf heeft u een omgevingsvergunning nodig. Het beleid van de provincie en de gemeente is gericht op behoud van het weidevogelleefgebied en de openheid van het veenweidegebied. Daarom gelden voor de erfanden die langs de zone voor agrarische bedrijfsgebouwen vanaf 50 meter achter de achtergevelrooilijn liggen andere adviezen dan voor de erfanden die dicht bij de woning liggen.

Erfranden beplanten tot 50 meter achter achtergevelrooilijn van de woning

Kiest u voor een erf met een karakteristieke bomenrij op de zijerfranden? U kunt dat als volgt doen:

■ **Klein erf (tot 60 meter breed)**

- Reserveer minimaal 5 en liefst 8 meter tussen de perceelsgrens (insteek sloot) en de nieuwe bebouwing voor een bomenrij met een kleine boomsoort zoals knotwilg, els, berk of lijsterbes. Dit noemen we bomen van de 2e grootte.

■ **Groot erf (breder dan 60 meter)**

- Reserveer minimaal 8 en liefst 10 meter tussen de perceelsgrens (insteek sloot) en de nieuwe bebouwing voor een bomenrij met een grote boomsoort zoals es, wilg of iep. Dit noemen we bomen van de 1e grootte.

Een nadere toelichting op toepassing van bomen van de 1e en de 2e grootte is te vinden in hoofdstuk 5. Hierboven staat de term 'insteek sloot'. Dit is het punt waarop het maaiveld overgaat in de helling van het talud van de sloot. De insteek sloot ligt dus op maaiveldhoogte.

Zijn de huidige erfanden (deels) beplant, laat de nieuwe bomenrij dan aansluiten op de aanwezige bomenrij. Als op de erfanden nog geen beplanting staat, dan kunt u de beplanting herstellen langs de voor- en zijerfranden.

Houd er ook rekening mee dat een bomenrij vrij doorzichtig is. Tussen de stammen door is de bebouwing goed zichtbaar. Daarom is het belangrijk om bij het ontwerp van het gebouw aan te sluiten bij de streekeigen kenmerken. Staat er op uw erf streekeigen bebouwing, dan kunt u ook één erfand vrij houden van beplanting. U kunt dan de minimale door de gemeente gestelde onbebouwde zone tussen het gebouw en de insteek sloot aanhouden.

Wanneer u een hoog gebouw gaat plaatsen, of een hoge bebouwingsintensiteit wilt, of als u kiest voor een algemeen in Nederland gebruikte vormgeving, gebruik dan de wat meer gesloten beplanting voor de zij- en achtererfranden. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor een sleufsilo, stapmolen of parkeerplaatsen met trailers e.d. Hiervoor kunt u een (dubbele) elzenhakhoutsingel, een bomenrij (2e grootte) met een enkele struikenrij of een windsingel van één rij bomen (2e grootte) en 2 rijen struiken gebruiken. Voor een windsingel heeft u meer ruimte nodig, namelijk 10 – 12 meter. Gebruik deze beplanting dan alleen achter de *achtergevelrooilijn* van de woning of stolp, langs de nieuwe bebouwing. Hoe hoger de bebouwingsintensiteit of de bebouwingshoogte, hoe meer verdicht de groene zone op de erfanden. De bovengenoemde afmetingen voor de beplanting zijn minimale maten. Houd er rekening mee dat als de beplanting te weinig ruimte heeft, deze over daken gaat hangen of dat u vaker zult moeten snoeien.

Regel van de gemeente is dat nieuwe gebouwen op een minimale afstand van de erfgrans (insteek sloot) gebouwd worden. Op de erfand komt inheemse beplanting.

Reserveer op de erfanden bij voorkeur 6 – 8 meter tussen de sloot en het gebouw voor een bomenrij.

Als u verplaatsbare elementen zoals ronde balen binnen beplanting op het achtererf plaatst, vallen ze nauwelijks op in het landschap.

Bovendien heeft u ruimte nodig om de sloten mechanisch te onderhouden. Verder vraagt een bomenrij veel minder onderhoud dan een struikenrij, elzensingel of windsingel.

Erfranden beplanten agrarisch erf vanaf 50 meter achter de achtergevelrooilijn van de woning

Vanuit het oogpunt van de landschappelijke kwaliteit van het veenweidegebied is het belangrijk om achtererven met bedrijfsbebouwing op een zorgvuldige manier in het landschap in te passen. Het open veenweidegebied is een heel belangrijk broedgebied voor weidevogels zoals grutto en Kievit. Weidevogels houden een bepaalde afstand tussen hun nest en bebouwing of beplanting. In beplanting zitten roofdieren zoals kraaien op de uitkijk naar weidevogelnesten. Agrarische bouwvlakken worden in de regel naar achteren toe uitgebreid. De bebouwing kan dan meer in de richting van de kern van het weidevogelbroedgebied komen. Gebruik in de zone voor bedrijfsgebouwen vanaf 50 meter achter de achtergevelrooilijn van de woning zo min mogelijk hoge beplanting. Het beplanten van de erfranden kunt u als volgt doen:

- U kiest voor een optimale landschappelijke inpassing van het nieuwe gebouw in het veenweidelandschap dat ook rekening houdt met het weidevogelleefgebied:
  - Reserveer minimaal 5 en liefst 8 meter tussen de perceelsgrens (insteek sloot) en de nieuwe bebouwing en maak gebruik van een in de streek passend ontwerp voor het nieuwe gebouw zodat u kwaliteit toevoegt aan het landschap. Laat het ontwerp aansluiten bij de regionale

Markering van de randen is belangrijk voor de herkenbaarheid van de erven in het open landschap. De bomenrij op de erfranden vormt het kader rond de gebouwen in het landschap.

ambachtelijke context en bij de aanwezige karakteristieke bebouwing (bv. de stolp) op het erf. De erfranden zaait u alleen in met gras (geen andere beplanting). In een gebied waar weidevogels niet aanwezig zijn, kunt u desgewenst op een erfrand een knotbomenrij planten. Informatie over de verspreiding van weidevogels is beschikbaar bij Landschap Noord-Holland.

- U kiest voor binnen het gemeentelijk beleid passende bebouwing, maar zonder een direct op de streek afgestemd ontwerp. Of u gaat hoge bebouwing of een hoge bebouwingsdichtheid bouwen:
  - Reserveer minimaal 8 en liefst 10 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een dubbele rij wilgen- of elzenhakhoutsingel of een enkele struikenrij (struweelhaag). Afhankelijk van het type gebouw is een knotbomenrij of een bomenrij van zwarte els ook een mogelijkheid.
  - Reserveer minimaal 10 tot 12 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een gesloten windsingel met 2 tot 3 rijen struiken (geen bomen).

Een mooi gebouw, dat kwaliteit aan het landschap toevoegt heeft altijd de voorkeur boven het inpakken met dichte beplanting.

Bij het maken van keuzes voor inpassing van een bedrijfserf in het landschap is maatwerk heel belangrijk. Voor ondersteuning bij het maken van uw plannen kunt u contact opnemen met de gemeente of Landschap Noord-Holland.

In een open weidevogelgebied kan een erfrand rond een in de streek passende bebouwing ook prima zonder beplanting blijven.

Maak uw erf compleet met streekeigen erfbeplanting

De gemeente hanteert een lijst met bijzondere bomen. Hierop staan monumentale en bijzondere bomen. Deze bomen mogen in principe niet gekapt worden. Voor het vellen van houtopstanden heeft u een vergunning nodig (zie website gemeente onder 'kapvergunning'). Bomen die op uw eigen grond staan en die niet op de lijst staan mag u zonder vergunning kappen. De gemeente geeft aan dat groei van de omvang van de bebouwde erven of een andere aanpassing van het erf gepaard moet gaan met het opnieuw inpassen van het erf in het landschap met streekeigen beplanting. Verder geeft de gemeente aan dat de voortuin en het achtererf van een stolpboerderij moeten passen bij het type boerderij.

Op het agrarisch bouwvlak en een woonbestemming kunt u zonder vergunning beplanting aanleggen. Buiten het bouwvlak of bestemmingsvlak wonen is beplanting niet toegestaan. Via een omgevingsvergunning is het mogelijk hoogopgaande beplanting te planten. Dit dient altijd in samenhang te gaan met het advies van een deskundige op het gebied van natuur en landschap.

Van het snoeihout kunt u takkenrillen maken. Zo'n takkenril biedt vogels en kleine zoogdieren schuil- en nestgelegenheid. Meer informatie over aanleg en onderhoud van bomenrijen, windsingels en andere beplanting kunt u vinden in hoofdstuk 5. Hier vindt u ook de lijst van inheemse boom- en struiksoorten.

De erfbeplanting en de bebouwing vormen samen een fraai erf.

In hoofdstuk 4 kunt u aan de hand van een stappenplan stap voor stap uw eigen ontwerpschets voor (her)inrichting van uw erf tekenen. U kunt voor advies over erfinrichting en mogelijkheden voor een financiële bijdrage terecht bij Landschap Noord-Holland. U kunt ook een erfinrichtingsplan laten opstellen. In zo'n plan staat waar de bebouwing komt, waar welke beplanting karakteristiek is en welk onderhoud de beplanting nodig heeft.

Aanvullende tips en adviezen

Met karakteristieke erfbeplanting maakt u uw erf compleet en draagt u bij aan de versterking van de identiteit van het veenweidegebied (zie hoofdstuk 2). U kunt bijvoorbeeld hagen als afscheiding van het voorerf (tuin of moestuin) aanleggen. Let op, hagen op de zij- of achtererfgrenzen zijn niet karakteristiek. Verder kunt u leibomen planten voor de zuid- of westgevel van de boerderij. Denk ook aan solitaire bomen op het voorerf of een notenboom op het achtererf. Als er ruimte is op het zij- of achtererf, kunt u een kleine half-hoogstamfruitboomgaard met een stuk of vijf bomen planten. Hiermee kunt u bijvoorbeeld het zicht op grote stallen op het achtererf wegnemen. Grote boomgaarden zijn niet karakteristiek op het veenweide erf. Zie daarnaast ook de eerste paragraaf van dit hoofdstuk voor herstel van authentieke kenmerken, het vervangen van niet streekeigen kenmerken en het inpassen van bestaande bouwwerken.

Snoeihout kunt u verwerken tot takkenril. Hierin kan een winterkoning broeden of een egel overwinteren

Aanleg paardenbouwwerken

Voor het houden van paarden en het aanleggen of bouwen van paardenbouwwerken zoals een rijbak, paddock, stapmolen en dergelijke gelden aanvullende regels, naast hetgeen hierboven is omschreven. Deze regels zijn voor de hobbymatige paardenhouderij enigszins anders dan voor de bedrijfsmatige paardenhouderij. In de gemeente Zaanstad zijn gebieden aangewezen waar hobbymatige paardenhouderij en bedrijfsmatige paardenhouderij worden toegestaan, gebieden waar alleen hobbymatige paardenhouderij wordt toegestaan en gebieden waar geen paardenhouderij wordt toegestaan.

In de beleidsnota 'Paarden houden in het Zaanse landschap' kunt u nagaan waar deze gebieden liggen. Paardenvoorzieningen zijn alleen toegestaan onder voorwaarde van goede landschappelijke inpassing en als rekening wordt gehouden met de kenmerkende structuur van het erf, zoals de sloten rond het erf, de doorzichtlijn over het erf van minimaal 2 meter breed, het groene voorerf en het inpassen met streekeigen beplanting. Een inpassingsplan is onderdeel van de aanvraag. Bij erven met minder dan 300 m² achtererfgebied (achter achtergevel) is maximaal 50% of tot 75 m² aan bijgebouwen of bijbehorende bouwwerken (anders dan een buitenrijbaan) toegestaan. Bij grote erven is dit maximaal 100 m².

Hekken, rijbakken en lichten van paardenhouderij bepalen steeds vaker het landschapsbeeld.

Aanleg van een paardenbak is binnen de agrarische bestemmingen en de woonbestemming toegestaan onder voorwaarden. U moet hiervoor een omgevingsvergunning aanvragen.

Voor het aanleggen van de paardenbak op het bouwvlak of bestemmingsvlak (op het erf) gelden de volgende voorwaarden:

- Één buitenrijbaan, of paardenbak van minimaal 400 m² en maximaal 1200 m².
- Aanleggen in het verlengde en achter de bestaande bebouwing op het erf.
- Zo dicht mogelijk bij de bestaande bebouwing. De afstand tussen rijbak en woning van derden bedraagt minimaal 25 meter bij paardenbakken voor hobbymatig gebruik en 50 meter voor bedrijfsmatig gebruik.
- Bij de rijbak mogen ten hoogste zes lichtmasten worden geplaatst met een maximale hoogte van 6 meter. De lichtbundel van de lichtmasten dient volledig op de rijbak gericht te zijn en is alleen toegestaan tussen 7:00 en 23:00 uur.
- Wordt een ontgraving of grondverbetering toegepast dieper dan 30 cm beneden het maaiveld, dan moet er mogelijk een archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

Andere voorwaarden, die voor het hobbymatig dan wel bedrijfsmatig houden van paarden verschillend zijn, komen aan bod in de volgende sub paragrafen.

Aanvullende tips en adviezen

Als u de paardenbak achter de bestaande bebouwing op het achtererf, langs de erfrand, aanlegt, kunt u deze het beste inpassen met een rietkraag langs de oevers. Wilt u liever de bomenrij doortrekken langs de buitenrijbaan, dan kunt u het beste kiezen voor knotbomen. Deze blijven laag en verstoren de openheid daardoor het minst. Gebruik voor omheining rondom de paardenbak/paddock bij voorkeur opengewerkte, houten hekwerken van maximaal 1,50 meter hoog, in een donkere gedekte kleurstelling (grijs, bruin of donkergroen). Om ervoor te zorgen dat vogels en andere dieren en planten zo min mogelijk last hebben van het licht van de lichtmasten rond de rijbak, kunt u het beste meerdere lichtmasten plaatsen (4 – 6) met een lagere lichtintensiteit in plaats van één lichtmast met een hoge lichtintensiteit. Daarnaast kunt u het beste LED lampen gebruiken in een kleur waarvan bekend is dat die het minste storend effect heeft op natuur.

Gebruik van schriklint als afrastering valt erg op in het open landschap. Schrikkoord is hiervoor een goed alternatief. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk bespraken we al welke afrastering het beste in het landschap past. Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf. Voor nadere adviezen kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland.

Hobbiematige paardenhouderij

De hobbiematige paardenhouderij is kleinschalig, hierbij worden paarden of pony's worden gehouden als liefhebberij. Het hobbiematig houden van vijf paarden of pony's is zonder milieuvergunning toegestaan. Als u een aanvraag voor een bouwvergunning indient, dan is de milieuwetgeving daarin een richtlijn en weegt men het aantal paarden dat u op uw gronden heeft daarin mee. Aanleg van een paardenrijbak of paddock voor hobbiematig gebruik is mogelijk op het bestemmingsvlak wonen of een agrarisch bouwvlak. Andere bouwwerken zoals een longeerkraal of stapmolen zijn op een woonbestemming niet mogelijk.

Als uw erf (bestemmingsvlak wonen) te klein is, kunt u een omgevingsvergunning aanvragen voor aanleg van een rijbaan, (deels) op agrarische grond (weiland). Zie voor meer informatie H 4 'Stappenplan C'.

Bedrijfsmatige paardenhouderij

Een bedrijfsmatige (professionele) paardenhouderij is een volwaardige paardenhouderij, gericht op het genereren van voldoende bedrijfsresultaat. De gemeente Zaanstad rekent paardenhouderijen met meer dan vijf paarden onder de bedrijfsmatige paardenhouderij, ook als de paarden als hobby worden gehouden en geen inkomsten opleveren. De gemeente maakt onderscheid tussen productiegerichte paardenhouderij en gebruikgerichte paardenhouderij. Productiegerichte paardenhouderij valt onder de agrarische bestemmingen. Onder deze bestemming is ook gebruikgerichte paardenhouderij als nevenfunctie tot maximaal tien paarden mogelijk. Volledig gebruikgerichte paardenhouderijen, waaronder de manege, vallen onder de bestemming 'Sport'. Nieuwe maneges worden in principe niet toegestaan. Nieuwe paardenhouderijen kunnen alleen op bestaande bouwvlakken worden gevestigd. Daarbij moet dan zo veel mogelijk gebruik worden gemaakt van de bestaande opstallen. Alle gebouwen en bouwwerken (waaronder ook parkeerplaatsen, mestplaat en voeropslag) moeten binnen het bouwvlak worden gebouwd. Voeropslag, mestplaat en trailers komen op het bouwvlak bij voorkeur in de zone grote bedrijfsgebouwen. Een voorwaarde is dat het parkeren van voertuigen van bezoekers plaatsvindt op eigen terrein. Verrommeling door trailers wil de gemeente voorkomen. Bij een aanvraag voor een vergunning of ontheffing voor een gebruikgerichte paardenhouderij moet daarom worden aangegeven hoe en waar de paardentrailers gestald zullen worden.

Een rijbak bouwt u op het bestemmingsvlak wonen of het bouwvlak. De voorwaarde van de gemeente hiervoor is dat de rijbak landschappelijk wordt ingepast, bijvoorbeeld met een bomenrij op de erfrand.

Bestaande situaties kunt u verbeteren met streekeigen beplanting, zoals een geschoren haag. Nog beter is als bij herinrichting van het erf ook paardenbouwwerken zorgvuldig worden ingepast.

LED lampen (groen voor vogels en geel voor vleermuizen) zijn minder storend voor deze dieren.

Voorbeeld erf

'Pensionstal Van Beurden' in de gemeente Landsmeer

Voor het houden en rijden van paarden zijn voorzieningen nodig, die veel ruimte vragen. Paardenbakken zijn hier het bekendste voorbeeld van. Deze rijbakken of paddocks zie je steeds vaker in het landschap op of bij woon- of boerenerven. Rijbakken en andere paardenbouwwerken zoals stapmolens vallen erg op in het landschap als deze niet op een zorgvuldige manier op het erf zijn ingepast. Om paardenhouders te inspireren hun (toekomstige) paardenbak en andere paardenbouwwerken goed op hun erf in te passen, zijn 'voorbeeldpaardenhouderijen' ingericht. Dit is voor elk type landschap in Laag Holland gedaan. Eén in een droogmakerij; Stal Bastiaan, één in de binnenduinrand; De Sterrenhoeve en één in het veenweidegebied: Stal Van Beurden. Ook voor andere erfeigenaren is het leuk om de erven te bezoeken om ideeën op te doen voor erfinrichting. Hieronder volgt een korte presentatie van de voorbeeldpaardenhouderij voor het veenweidegebied in Laag Holland: 'Stal Van Beurden' aan Purmerland 94 in de gemeente Landsmeer.

Pensionstal Van Beurden ligt in het veenweidegebied in de gemeente Landsmeer. De bodem bestaat uit veengrond. Corina van Beurden heeft met haar man sinds 2011 een pensionstal voor 15 pensionpaarden. Zij willen laten zien dat het goed mogelijk is om paardenhouderij te combineren met goede zorg

Het voorerf wordt karakteristiek ingericht met leibomen, haag en boerenheesters.

voor het landschap. Op het erf zijn 15 paardenboxen, een buitenrijbaan, 3 paddocks en een parkeerplaats voor trailers aanwezig. Daarnaast beschikken zij over 8 hectare weiland.

Op dit veenweide erf was de bebouwing al zodanig gesitueerd dat er goede mogelijkheden waren om de paardenbouwwerken op een mooie manier op het erf in te passen. De herinrichting tot voorbeeldbedrijf bestond uit het aanleggen van streekeigen beplanting en het aanpassen van de paardenbouwwerken. Het voorerf is representatief ingericht met leilinden, hagen en enkele boerenheesters. De coniferen haag bij het terras is vervangen door een haag die beter past bij het veenweide erf.

Corina van Beurden heeft een kleinschalige pensionstal. 'Met mijn voorbeeld erf wil ik laten zien dat je als paardenhouder kunt bijdragen aan een beter landschap.'

Voorbeeldpaardenhouderij
'Stal van Beurden'.

Op de zijerfranden van het voorerf zijn karakteristieke bomenrijen van els en fruitsoorten geplant. Om de kantine en de garage landschappelijk in te passen is aan de noordkant een rij knotwilgen aangeplant. De werktuigenschuur en de stalling voor de paardentrailers zijn aan de zuidkant afgeschermd door een elzenhakhoutsingel. Daarnaast is het plan om de oevers van de erfgransloten flauwer te maken en de nieuwe harde oeverbeschoeiing lager, zodat een fraaie gras-oever kan ontstaan. Het doorzicht over het erf is behouden doordat voor de omheining van de paddocks is gekozen voor open houten hekwerk of koord. Op het achtererf zorgen knotbomen op de erfranden en bloemrijke oevers voor een landschappelijk fraaie inpassing van paddocks en paardenrijbak. Het oorspronkelijke plan van de eigenaars was om een natuurvriendelijke oeverbeschoeiing aan te leggen langs de afgekalfde oevers om een waardevolle bloemrijke rietoevers te creëren, maar het hoogheemraadschap wil hier op het moment van schrijven helaas niet aan meewerken. De oevers blijven daarom voorlopig onveranderd. Wegens te weinig ruimte op het erf is achter het erf in het weiland een longeerkraal aangelegd. Deze kraal valt nauwelijks op dankzij een aarden walletje, begroeid met gras.

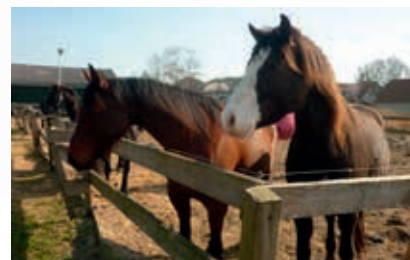
Voor de afrastering van de paddocks en de weiden is koord gebruikt. Koord kan strak worden gespannen en doordat het in de loop van de jaren vergrijs, valt het veel minder op in het landschap dan lint.

Trailers en ronde balen liggen aan de binnenzijde van het erf tussen de bebouwing opgeslagen.

Op de erfranden komt een bomenrij en langs de schuur een elzensingel.

Paarden in de paddock.

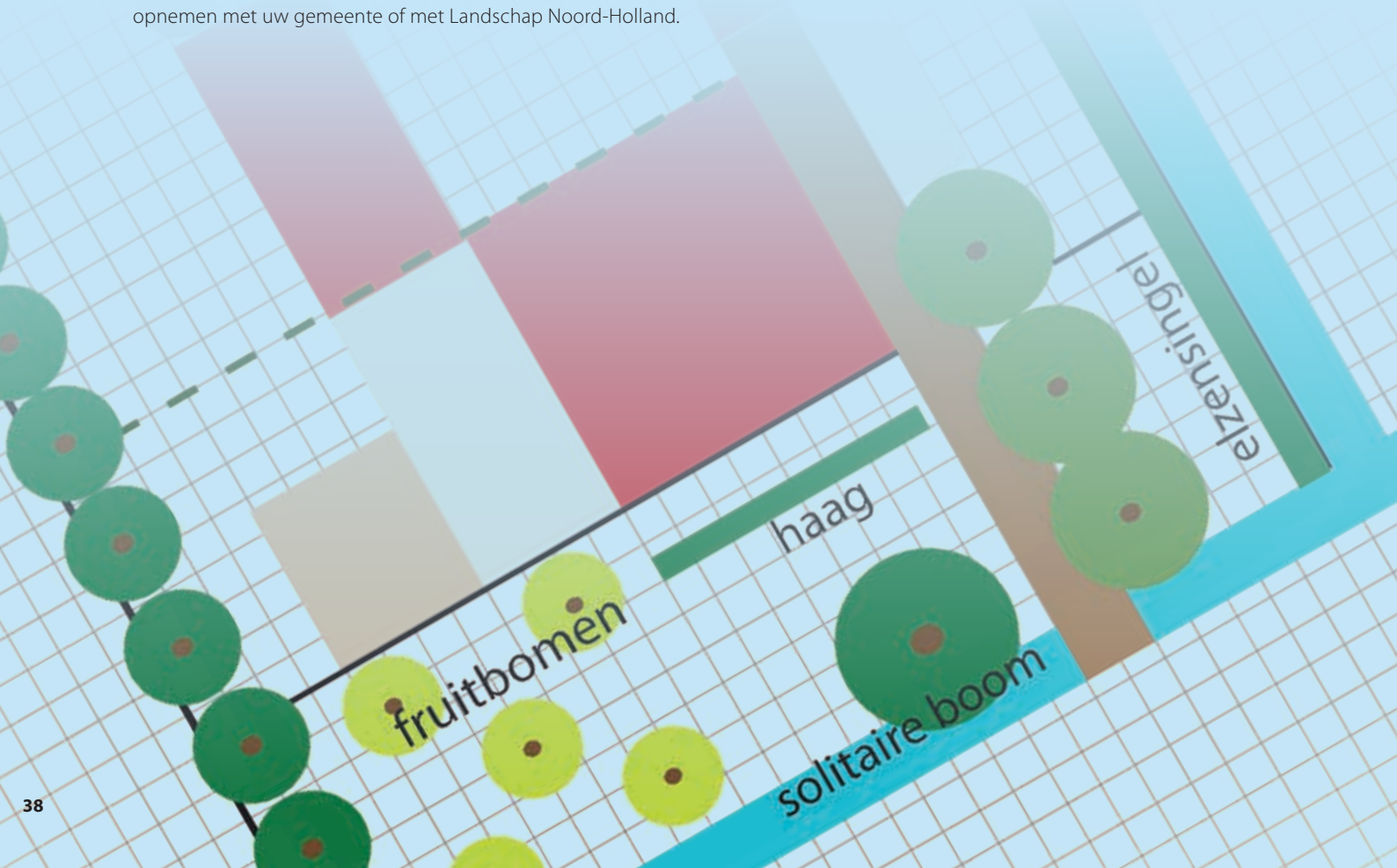

De oevers worden minder steil gemaakt. Langs de oever komt een natuurlijke oeverbeschoeiing met een bloemrijke oever en knotwilgen, om de paardenbakken mooi in het landschap in te passen.

4 Ontwerp uw eigen erf

Met het stappenplan uit dit boekje kunt u uw eigen erf ontwerpen en inrichten als u bouwplannen heeft of uw erf wilt veranderen of herinrichten. Het stappenplan bestaat uit verschillende onderdelen. De eerste stap is het vastleggen van de uitgangssituatie. Daarvoor maakt u een plattegrond van uw huidige erf als basis voor uw ontwerp en inrichtingsschets. Het tweede deel, stappenplan A, gebruikt u voor het behouden en terugbrengen van streekeigen kenmerken van het veenweide erf en voor het bepalen van de plaats van nieuwe gebouwen of andere bouwwerken op het erf. Hierna gaan we in op het vergroten van uw erf en bouwvlak en de aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak wonen. Hiervoor gebruikt u de stappenplannen B en C.

In het stappenplan zijn zowel de regels als de richtlijnen van de gemeente verwerkt. Daarnaast staan de aanvullende maatregelen genoemd die u kunt nemen om uw erf weer volledig streekeigen te maken. Mocht u er niet uitkomen, dan kunt u contact opnemen met uw gemeente of met Landschap Noord-Holland.

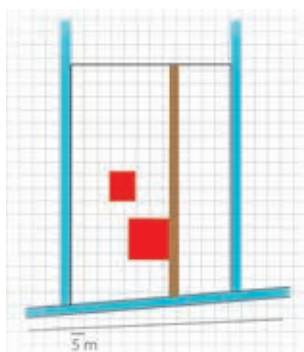
De uitgangssituatie tekenen

Allereerst heeft u ruitjespapier nodig van 0,5 x 0,5 cm. Verder heeft u kleurpotloden nodig. De illustraties bij de diverse stappen dienen ter inspiratie.

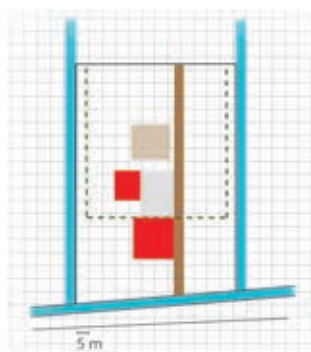
1. Bepaal de afmetingen van uw erf (afmeting tussen de sloten of erf grenzen). Teken met een zwarte pen op het ruitjespapier de huidige grenzen van uw erf. Neem voor elke 5 meter 2 ruitjes van 0,5 cm. Als de begrenzing door sloten wordt bepaald, teken dan deze sloten met blauw. Waar geen sloot op de grens ligt, tekent u een zwarte lijn.
2. Teken de huidige woning (stolp), bijgebouwen en het erfpad. Maak gebruik van de ruitjes om te zorgen dat de verhoudingen kloppen. Ga bij voorkeur naar buiten om de afstanden uit te stappen of met een meetlint op te meten. Google Earth is een handig hulpmiddel.
3. Teken het bestemmingsvlak in voor de bestemming wonen. Teken voor overige bestemmingen het bouwvlak in. Zie voor nadere informatie de bestemmingsplankaart van de gemeente op www.ruimtelijkeplannen.nl.
4. Teken de overige bouwwerken (zoals paddock, silo, mestplaat, parkeerplaatsen, etc) op het erf in.
5. Teken aanwezige bomenrijen of beplanting op de erf randen rondom het erf.

6. Teken aanwezige fruitbomen of hoogstamfruitboomgaard en de laanbomen langs het erfpad.
7. Teken aanwezige solitaire bomen, leibomen en bosjes op het erf.
8. Teken de aanwezige hagen, siertuin en moestuin.

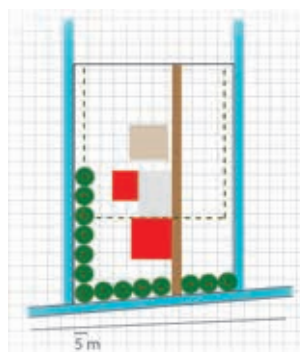
Zo ontstaat een plattegrond van de bestaande situatie op uw erf. Hierop staan alle gebouwen, het erfpad met oprit, het water en de beplanting. Het is handig om enkele kopietjes te maken voor het intekenen van de vervolgstappen. Nog handiger is de plattegrond opnieuw te tekenen, waarbij u dan de gebouwen, bouwwerken, verharding en beplanting die verwijderd gaan worden weglaat. U kunt dit eenvoudig doen door gebruik te maken van carbonpapier waarmee u uw uitgangssituatietekening kunt overtrekken.

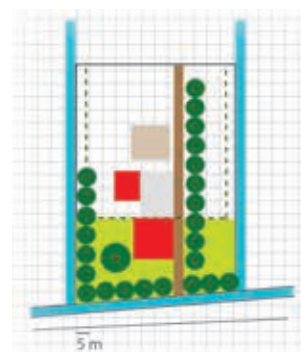
Stap 1 en 2

Stap 3 en 4

Stap 5

Stap 6, 7 en 8

Bouwen op uw erf

A. Bouwen binnen het agrarisch bouwvlak of bestemmingsvlak wonen

Met dit stappenplan brengt u de randvoorwaarden en richtlijnen van de gemeente in het ontwerp. De randvoorwaarden en richtlijnen beschermen een aantal kernwaarden van het veenweide erf. De verschillende tekstkleuren geven de zwaarte van de maatregel aan:

BLAUWE TEKST:

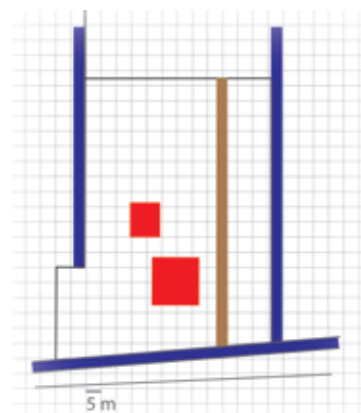
Dit zijn de randvoorwaarden van de gemeente, deze zijn altijd verplicht toe te passen.

GROENE TEKST:

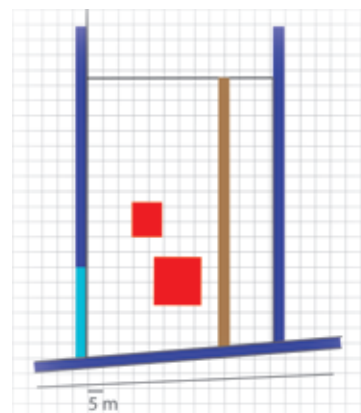
Dit zijn de richtlijnen vanuit de gemeente en zijn leidraad bij inrichting van het erf. U kunt ze in overleg met de gemeente aanpassen aan de ter plekke geldende situatie.

Daarbij geven we zo nodig in zwarte tekst aanvullende (vrijblijvende) maatregelen aan die u aan uw ontwerp kunt toevoegen voor bescherming van de overige kernwaarden van het erf. In de voorbeeldtekeningen bij de stappen zijn voor de overzichtelijkheid de bestaande beplanting en het huidige erfpad weggelaten. In de uitgangssituatie zijn alleen de bestaande sloten en gebouwen weergegeven.

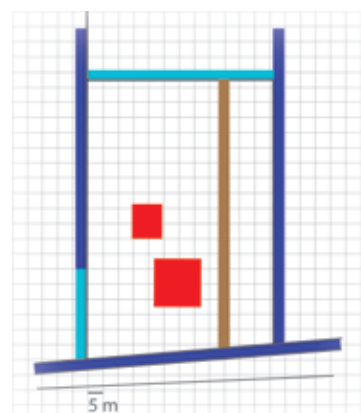
- 1. De aanwezige kavelsloten (zijsloten en wegsloot) niet verwijderen of veranderen.** De overige erfgrenssloten kunt u eventueel verplaatsen als dat nodig is. **Voor dempen of het veranderen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.** Langs sloten geen hoge houten oeverbeschoeiing toepassen.
- 2.** Ontbreken er sloten op de grenzen van uw erf? U kunt uw erf nog waardevoller maken door deze sloten terug te brengen:
  - a.** Trek de eventueel nog in het weiland aanwezige kavelsloot recht door langs uw erf naar de weg(sloot) waaraan uw erf ligt. De kavelsloot sluit dan aan op de eventuele wegsloot. De breedte van een verkavelingssloot sluit aan op de huidige breedte van de bestaande kavelsloot. Als er bebouwing staat op de plaats van de vroegere kavelsloot, dan kunt u de sloot niet terugbrengen. De wegsloot alleen terugbrengen als deze vroeger aanwezig was. Bovendien heeft dit alleen zin als u deze kunt aansluiten op de nog aanwezige sloot langs de weg.
  - b.** Teken op de overige erfgrenzen zonder sloot een erfgrenssloot. De breedte van een erfgrenssloot is ongeveer 2,5 – 3 meter. Streef bij het terugbrengen van de watergangen naar rechte lijnen, zodat uw erf maximaal 4 hoeken heeft. De achtererfgrenssloot kunt u aanbrengen net buiten de achtergrens van uw bestemmingsvlak of bouwvlak. **Houd minimaal 3 en liefst 10 meter afstand tussen de grens van het bouw- of bestemmingsvlak en de insteek van de nieuwe sloot.** Als u dat te ver naar achteren vindt liggen, dan kunt u deze op **minimaal 3** en bij voorkeur **10 meter achter de achtergevel van het meest achterop uw erf gelegen gebouw of ander bouwwerk intekenen.** **Houdt hierbij rekening met de ruimte voor eventuele gebouwen of andere bouwwerken die u wilt gaan bouwen op uw erf.**

Uitgangssituatie

Stap 1a en 2a

Stap 2b en 2c

- c. Kleur de nieuwe sloten blauw in. **Voor het dempen of graven van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.**

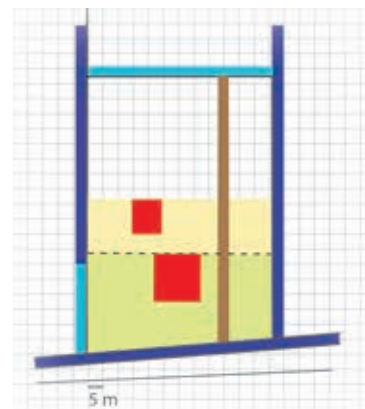
- 3. Teken de erfzonering in. Begin met het voorerf. Teken de tuinbestemming in. Bepaal aan de hand van de bestemmingsplankaart hoe de tuinbestemming op uw erf ligt en teken dit dan hetzelfde in op uw ontwerp. Op de tuinbestemming mag u geen bijgebouwen of andere bouwwerken bouwen, behalve uitbouwen aan de woning.** Trek een rechte lijn aan beide kanten van de achtergevel van de woning naar de zijerfgrenzen. De ruimte tussen de wegsloot/voorergrens en deze lijn (achtergevelrooilijn) is het voorerf. Vaak valt dat samen met de tuinbestemming van de gemeente. Geef het voorerf (inclusief de tuinbestemming) een lichtgroene kleur. **V voorkom grootschalige verharding en opslag op voorerven.** Indien uw erf de bestemming 'wonen' heeft dan is het overige deel van het erf, achter de achtergevel van de woning het 'achtererf'. Ga dan door naar punt 4.

Heeft uw erf een andere bestemming, teken dan de tussenzone: **Meet bij een woning 10 meter achter de voorgevelrooilijn** en bij voorkeur 15 **meter achter de achtergevelrooilijn** en trek een rechte lijn tussen de zijerfgrenzen. **Meet bij een stolpboerderij 15** en bij voorkeur 20 **meter achter de achtergevelrooilijn** en trek een rechte lijn tussen de zijerfgrenzen. Geef de tussenzone een lichtgele kleur. De zone achter deze overgangszone is het bedrijfserf. Deze zone hoeft niet ingekleurd te worden. De overgangszone en het bedrijfserf samen vormen het agrarische 'achtererf'.

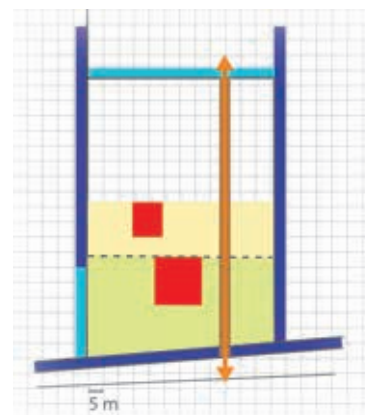
- 4. Zichtlijn over het erf(pad):**
- Teken over het erfpad een zichtlijn van de weg naar het achterliggende open land. Houdt deze zichtlijn vrij van bebouwing of beplanting. Het erfpad is circa 4 meter breed. Geef de doorzichtlijn over het erf(pad) een opvallende kleur, bijvoorbeeld oranje. Teken, indien aanwezig, de brug over de wegsloot. Als de zichtlijn niet over het erfpad kan lopen, dan tekent u deze op een andere plaats over het erf in.
  - Is er geen zichtlijn op uw erf aanwezig, overweegt u dan deze terug te brengen door het verwijderen van beplanting, schuttingen of andere bouwwerken.
  - U kunt, als er genoeg ruimte is, langs het erfpad aan een of beide zijden laanbomen tekenen, als deze niet (volledig) aanwezig zijn. De laanbomen staan 0,5 meter van de verharding van het erfpad. De ruimte tussen de bomen onderling is 6-10 meter. Reserveer voor de breedte van de laanbomen per rij minimaal 6-8 meter.

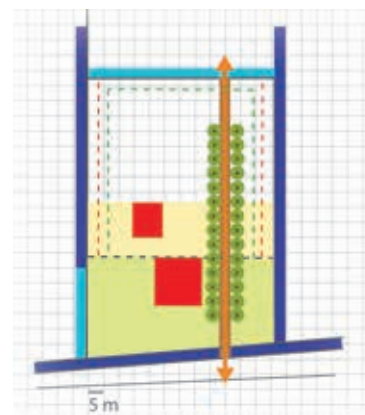
Doorzicht over het erfpad tussen de gebouwen door.

Stap 3 (bij stolp)

Stap 4a en 4b

Stap 4c en 5

5. Teken de zone langs de erfranden waar niet gebouwd mag worden. Als een erfrand niet begrensd wordt door een sloot, dan meet u vanaf de erfgrens. De zone ligt langs de zij- en achtererfranden:

a. Bepaal bij een woonbestemming de breedte van de eventuele tuinbestemming die op de bestemmingsplankaart staat ingetekend op de zij- en achtererfranden. Teken deze in op uw ontwerp door vanaf de tuinbestemming op het voorerf een rode stippellijn parallel aan sloot of erfgrens te tekenen. Deze zone is tenminste zo breed als de gemeente op de bestemmingsplankaart aangeeft. Houdt u, indien mogelijk, bij voorkeur minimaal 5 en liefst 8 – 10 meter breed aan (zie groene stippellijn in voorbeeld). Dit zijn de erfrand-zones die vrij blijven van bebouwing.

b. Bepaal bij een agrarische (of overige) bestemming de breedte van de zone die de gemeente heeft vastgesteld voor uw bouwvlak tussen de bouwvlakgrens en de sloot. Teken vanaf de tuinbestemming op het voorerf een rode stippellijn parallel aan sloot of erfgrens. Deze zone is zo breed als de gemeente op de bestemmingsplankaart aangeeft en minimaal 3 meter, maar bij voorkeur minimaal 5 en liefst 8 m breed (zie groene stippellijn in voorbeeldtekening) vanaf de insteek sloot als uw erf smaller is dan 60 meter. Is uw erf breder dan 60 meter, dan bij voorkeur minimaal 8 en liefst 12 meter aanhouden. Voor de achtererfgrans 5 meter aanhouden. Dit zijn de erfrand-zones die vrij blijven van bebouwing.

6. Teken op de zij-erfranden opgaande streekeigen beplanting. Houdt de achtererfrand vrij van beplanting (alleen gras):

a. **Woonerf en het voorerf en de overgangszone van het agrarische erf:**

- Zone ingetekend van 4 meter of minder breed: gras (alleen bij op de streek afgestemde bebouwing)
- Zone ingetekend van 5- 8 meter: een bomenrij van de 2e orde (zwarte els, knotwilg, etc)
- Zone ingetekend van 8-10 meter (erf breder dan 60 meter): een bomenrij van de 1e orde (wilg, es, iep).

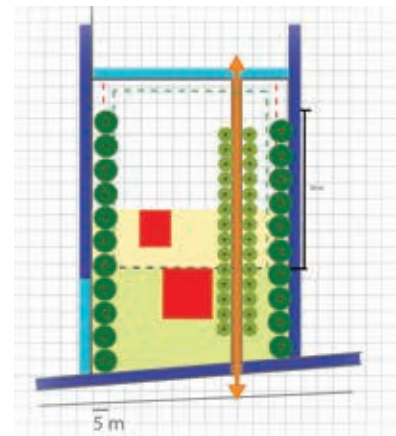
In de overgangszone van het agrarische erf kunt u als u een hoge dichtheid aan bijgebouwen of bouwwerken heeft staan ook wat dichtere beplanting op de erfranden aanleggen zoals een wilgen- of elzenhakhoutsingel, of een bomenrij met een struikenrij.

b. **Zone agrarisch bedrijfserf verder dan 50 meter achter de achtergevelrooilijn woning:**

- U kiest voor een optimale inpassing van het nieuwe gebouw in het veenweidelandschap dat ook rekening houdt met het weidevogelleefgebied: Laat het ontwerp aansluiten bij de regionale ambachtelijke context en bij de aanwezige karakteristieke bebouwing, zoals de stolp op het erf. U kunt de erfranden dan met gras inzaaien en deze onbeplant laten. In een gebied waar geen weidevogels aanwezig zijn, kunt u desgewenst op de erfranden een knotbomenrij intekenen.
- U kiest voor reguliere, in het gemeentelijk beleid passende bebouwing, maar waarvan het ontwerp niet direct op de streek is afgestemd (waaronder hoge of een hoge dichtheid van bebouwing):

Kenmerkend beeld van bomen dicht rond de boerderij.

Stap 6

Met het aanbrengen van beplanting op de erfranden, kunt u gebouwen en ruwvoerslag op een streekeigen manier in het landschap inpassen.

Bij een erfrandzone van 8 - 10 meter een dubbele rij wilgen- of elzenhakhoutsingel of een enkele struikenrij (struweelhaag). Afhankelijk van het type gebouw is ook een knobomenrij of een bomenrij van zwarte els mogelijk. Bij een erfrandzone van 10 - 12 meter een gesloten windsingel met 2 rijen struiken (geen bomen).

U bent nu klaar met de plattegrond van uw erf. Daarop staan de zones aangegeven waarin u wel of geen bebouwing kunt intekenen. De zone waar u bebouwing kunt plaatsen, vormt het bouwvlak. Controleer of dit overeenkomt met het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak. Als deze twee overeenstemmen, dan kunt u hier de nieuwe bebouwing intekenen. Het is echter mogelijk dat het bestemmingsplan niet aansluit bij de door u volgens het stappenplan geschetste situatie. Als dit voor u problemen oplevert bij het plaatsen van het nieuwe gebouw of bouwwerk, neem dan contact op met de gemeente. Nu kunt u bekijken waar er ruimte op het erf is om nieuwe bouwwerken te plaatsen:

- Als u een nieuwe woning gaat bouwen, dan gelden de volgende regels: **De nieuwe woning op het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak intekenen. De afstand van een bedrijfswoning tot de zijdelingse perceelsgrens is minimaal 3 meter (of de bestaande afstand als deze minder dan 3 meter is).** De woning staat aan de straatzijde en is met de voorgevel op de weg gericht en staat evenwijdig of haaks op de verkavelingsrichting. De woning of stulp staat vrij op het erf en ligt enigszins terug van de straat. Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzonerings'.
- U kunt de toegestane aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen intekenen. **Bij een stolpboerderij de bijgebouwen zo ver mogelijk van de stolpboerderij aan de achterkant van het erf intekenen.** Teken, als het mogelijk is, nieuwe bijgebouwen bij de woning alleen in de achtererfzone (achter de achtergevelrooilijn van de woning) in. Indien dit niet mogelijk is, **het bijgebouw in ieder geval buiten de tuinbestemming intekenen. Bouwwerken mogen alleen aan een zijde naast de woning worden gebouwd aan die zijde die niet grenst aan openbaar gebied. Zie voor overige regels hoofdstuk 3 'Erfzonerings' en het bestemmingsplan.** De bestaande doorzichtlijn over het erf(pad) en de zones op de erfranden houdt u vrij van bebouwing. Het nieuwe gebouw in de perceelsrichting (haaks op de weg) en zoveel mogelijk in lijn met en in de buurt van de andere bijgebouwen intekenen. Heeft uw erf een woonbestemming, ga dan door met stap 13.
- Als u grote agrarische bedrijfsgebouwen gaat bouwen: **Teken bedrijfsgebouwen in de bedrijfserfzone, achter het woongedeelte en de kleinere bijgebouwen minimaal 10 meter achter de voorgevelrooilijn van de woning of 15 meter achter de achtergevel van een stolpboerderij in.** Het nieuwe gebouw in de perceelsrichting (haaks op de weg) en zoveel mogelijk in lijn met en in de buurt van de andere bedrijfsgebouwen intekenen. Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzonerings'.

Contrast tussen streekeigen bouwstijl en een uniform gebouw dat tegenwoordig overal in Nederland wordt gebouwd. Door te kiezen voor een streekeigen bouwstijl draagt u bij aan de identiteit van uw streek.

Voor het inpassen van gebouwen, containers, ronde balen en machines op het achtererf kunt u beter een windsingel gebruiken dan een bomenrij. Reserveer hiervoor dan minimaal 8, maar beter is 10 meter tussen gebouwen en sloot. Gebruik op meer dan 50 meter achter de achtergevel van de woning geen hoge bomen, maar struiken.

10. Bouwwerken (geen gebouwen) kunnen op het gehele bouwvlak of bestemmingsvlak worden ingetekend (zowel in overgangs- als achtererfzone). De bouwwerken bij voorkeur achter de achtergevelrooilijn plaatsen. Sleuvsilo, voedersilo, kuilplaten, mestplaat etc. plaatst u in achtererfzone. **Op het agrarische bouwvlak maximaal 70% bebouwing intekenen.** Rond deze elementen kunt u beplanting intekenen, zoals een elzensingel (2 meter breed) of struweelhaag (3 meter breed).

11. Verplaatsbare elementen zoals ronde balen, machine-/ trailerparkeerplaats achter op het erf intekenen en inpassen met passende beplanting op de erfanden (zie stap 7). Zet ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zo veel mogelijk aan de binnenzijde van het erf, zo veel mogelijk uit het zicht. Als het mogelijk is, de ruwvoeropslag in een gebouw onderbrengen.

12. Indien van toepassing een **paardenbak van maximaal 1200 m² op het agrarisch bouwvlak of op het bestemmingsvlak wonen in het verlengde en achter de bestaande bebouwing op het achtererf in intekenen. De paardenbak komt zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing. De afstand tussen rijbak en woning van derden bedraagt minimaal 25 meter voor hobbymatig gebruik en 50 meter voor bedrijfsmatig gebruik.** De rijbak inpassen met beplanting op de erfanden. Daar waar de rijbak de enige bebouwing op het achtererf is, de rijbak inpassen door een robuuste rietkraag op de slootkanten/ erfanden in te tekenen.

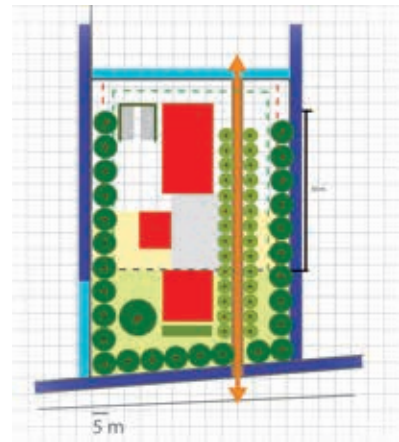
Ten slotte tekent u de karakteristieke beplantingselementen van het erf in om het geheel af te maken (zie hoofdstuk 2):

13. Bepaal de representatieve inrichting van de voortuin en maak een soortenlijst. Op de voorerfrand kunt u een bomenrij intekenen of enkele solitaire bomen.

14. Teken leibomen voor de boerderij (zuid/west gevel), solitaire bomen en hagen en dergelijke in, om het erf compleet te maken.

U bent klaar. Van harte gefeliciteerd met uw streekeigen ontwerp voor uw eigen erf!

Zorg ervoor dat u in ieder geval een gesprek heeft met de gemeente om uw plannen te bespreken voordat u een aanvraag voor een omgevingsvergunning indient. Neemt u de tekening die u met het bovenstaande stappenplan heeft gemaakt dan mee naar het gesprek.

Stap 8 t/m 14

Karakteristieke beplanting op het voorerf.

Stinzenplanten vrolijken in het voorjaar het gras op het voorerf op.

B. Het vergroten van het agrarisch bouwvlak en erf

Als u voor uw plannen uw erf en ook uw bouwvlak moet vergroten, dan kunt u in deze paragraaf lezen hoe u dit kunt doen volgens de regels van de gemeente en de groeiprincipes van het veenweide erf. Bij uw plannen kunt u veel kwaliteit aan het landschap toevoegen. U kunt de uitstraling van het veenweide erf behouden of zelfs herstellen, zodat u daarmee de identiteit van uw omgeving versterkt.

De gemeente geeft een aantal richtlijnen voor het vergroten van uw erf en of bouwvlak. De noodzaak tot vergroting van het bouwvlak moet worden aangetoond door middel van een bedrijfsplan in verband met duurzaam bedrijfsperspectief. Ligt op uw erf een agrarische bestemming, dan kan de gemeente vergunning verlenen om het bouwvlak tot maximaal 1,5 hectare te vergroten. Wilt u verder vergroten, dan kan de gemeente onder bepaalde voorwaarden toestemming geven voor een bouwvlak tot maximaal 2 hectare. De gemeente moet zich hierbij houden aan de voorschriften in de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie.

Op het gebied van landschap stelt de gemeente de volgende eisen:

- De natuur- en landschapswaarden worden niet onevenredig aangetast;

- Er zal geen onevenredige aantasting plaatsvinden ten aanzien van de instandhouding of het herstel van de habitattypen en soorten, waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd in het ontwerpbesluit en/of het aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000-gebied 'Polder Westzaan';
- Er worden nadere stedenbouwkundige eisen gesteld qua situering, landschap en bebouwingsbeeld.

Voor agrarische bouwpercelen geldt dat schaalvergroting van de landbouw zoveel mogelijk in de bestaande ruimtelijke structuur van het bestaande boerenerf plaatsvindt. Zo blijft het agrarisch productiegebied vrij van bebouwing. Bij groei van de omvang van de bebouwde erven of een andere aanpassing van het erf kan de gemeente aanvullende eisen stellen om het erf opnieuw in het landschap in te passen, bijvoorbeeld met streekeigen beplanting en door de scheidingsloot tussen het erf en de omliggende percelen te verleggen. Hoge opgaande beplanting op de achtererven wil de gemeente voorkomen, om de openheid te waarborgen en vanwege de weidevogels. Ook vindt een watertoets plaats in verband met compensatie van de nieuw aan te brengen verharding.

In een inrichtingsplan geeft u aan op welke manier u uw erf en/of bouwvlak wilt vergroten en hoe u de kenmerken van het veenweide daarbij behoudt of terugbrengt. De landschappelijke inpassing van het vergrote bouwvlak is daarvan een onderdeel.

Voorbeeld voor het vergroten van het veenweide erf

De stappen op de volgende pagina geven een voorbeeld van het groeiprincipe van het veenweide erf. Als u uw erf gaat vergroten, dan zal uw erf groter worden dan gemiddeld. Door de uitstraling van het erf kleinschalig te houden zal de impact op het landschap minder groot worden. Dit kunt u doen door uw erf op te bouwen uit 'korrels'.

Grote erven lijken dan uit meerdere kleine erven te bestaan. De opbouw uit korrels verkrijgt u door het aanbrengen van beplanting en/of water. Een erfkorrel in het veenweidegebied is zo'n 40 tot 65 meter breed, afhankelijk van het verkavelingspatroon. Hieronder staat als voorbeeld een stappenplan voor het vergroten van een erf met zo veel mogelijk behoud van kwaliteit. Let op, voor het dempen of aanleggen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig. Inpassing van uitbreiding van erven is afhankelijk van de situatie en de omgeving en is dus altijd maatwerk. Een deskundig advies kan u helpen bij het maken van uw plannen. U kunt daarvoor terecht bij Landschap Noord-Holland. Daarnaast is het belangrijk om uw plannen in een vroege fase te bespreken met de gemeente voordat u een omgevingsvergunning indient.

1. Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 39).
2. De eerste stap is het vergroten van het erf binnen de kavel waarop het erf ligt. Als uw erf nog niet de maximale breedte tussen de kavelsloten heeft, dan kunt u uw erf eerst verbreden tot het de gehele breedte van de kavel inneemt en circa 60 meter breed is. U kunt de eventuele oude erfgringssloot aan de kant waar u verbreedt dan dempen. Daarna kunt u verlengen tot maximaal 100 meter vanaf de **achtergevelrooilijn** van de woning. De eventuele achtererfgringssloot kunt u (met vergunning) dempen. Op de nieuwe achtererfgrens brengt u een achtererfgringssloot terug. Let op, meestal loopt deze haaks op de verkaveling, maar in bijvoorbeeld de Veenpolder loopt deze parallel aan de weg en dus schuin op de verkaveling (zie hoofdstuk 2). Als de kavel waarop uw erf ligt breder is dan 65 meter, dan geldt maatwerk dat afhankelijk is van de breedte van de kavel. U kunt dan advies inwinnen bij een deskundige. Wanneer uw erf nu voldoende groot is voor uw plannen, dan kunt u verder gaan met stappenplan A voor het intekenen van de erfzoning, de zichtlijn over het (erf)pad, de erfanden met beplanting, etc.

Fraaie elzensingel op de erftrand.

- 3.** Het verder vergroten van het erf gaat via het 'erfkorrelprincipe' (zie afbeelding hieronder). Een erfkorrel is circa 60 meter breed. U kunt uw erf vergroten met een geheel naastliggende kavel van circa 60 meter breed. De sloot tussen de kavels en de oude erfrandbeplanting blijft behouden. Dit zorgt ervoor dat de uitstraling van uw vergrote erf kleinschalig blijft. De erfdeelen verbindt u op het achtererf met een dam. Indien op deze zijerfgrens geen randbeplanting aanwezig is, dan reserveert u in uw ontwerp 6 tot 8 meter ruimte voor het aanbrengen van erfrandbeplanting. De lengte van het nieuwe erfdeel maakt u even lang als uw huidige erfdeel. U trekt de achtererfgrandsloot van uw huidige erf door langs het nieuwe erfdeel en verbindt hem met de kavelsloten. Als de naastliggende kavels breder zijn dan circa 65 meter, dan neemt u een deel van de kavel. De breedte van het nieuwe erfdeel is maximaal 65 meter. Voorwaarde is dat het deel van de kavel dat overblijft breder is dan 40 meter. Op de nieuwe zij- en achtererfgrens tekent u een sloot en randbeplanting in. Op uw erf kunt u nu een bouwvlak realiseren van circa 1 hectare. Wanneer uw erf nu voldoende groot is voor uw plannen, dan kunt u verder gaan met stappenplan A voor het intekenen van de erfzonering, de zichtlijn over het (erf)pad, de erfranden met beplanting, etc.
- 4.** Voor het verder vergroten van het bouwvlak naar circa 1,5 hectare kunt u uw erf, dat bestaat uit 2 korrels, verlengen aan de achterzijde tot maximaal 130 meter, gemeten vanaf de achtergevelrooilijn van de woning. Doe dit zoals beschreven bij stap 2 hierboven. Reserveer in uw ontwerp ruimte voor de

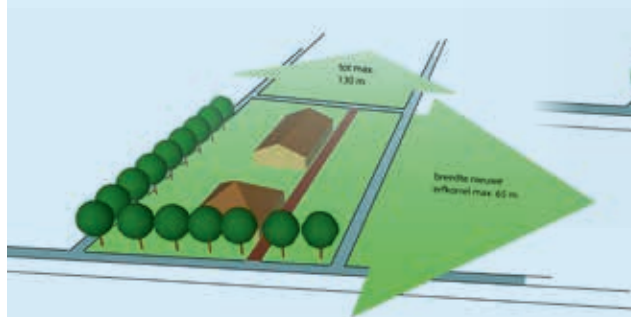
erfkorrelbeplanting en de eventuele sloot. Deze zone tussen de korrels houdt u vrij van bebouwing. Voor het beplanten van deze zone volgt u stappen 6 en 7 van stappenplan A. Wanneer uw erf nu voldoende groot is voor uw plannen, dan kunt u verder gaan met stap 3 van stappenplan A voor het intekenen van de erfzonering, de zichtlijn over het (erf)pad, de erfranden met beplanting, etc.

- 5.** Voor een bouwvlak tot 2 hectare geldt maatwerk, mede afhankelijk van de locatie. In overleg met de gemeente kunt u bepalen op welke manier uw erf kan groeien.

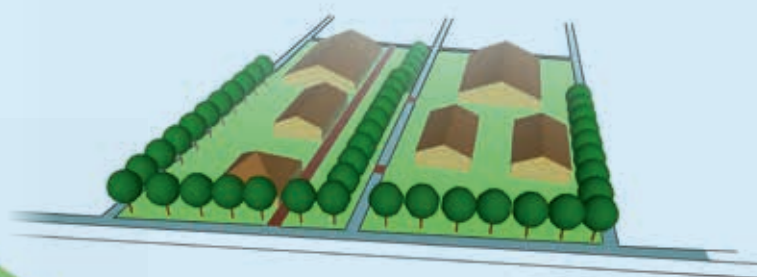

De erfbeplanting bestaat uit gras met solitaire bomen en een bomenrij van knotwilg op de erfrand.

Een voorbeeld van hoe u uw bouwvlak en erf kunt vergroten en goed in kunt passen in het landschap.

- A** Als uw erf ongeveer 60 x 80 meter groot is dan vergroot u eerst uw erf met een hele erfkorrel door het erf aan één zijde te verbreden met een hele kavel van circa 60 meter. Daarna kunt u zo nodig uw erfverlengen tot circa 130 meter.

- B** De erfsloot en/of de erfrandbeplanting houdt u hierbij intact, dit zorgt voor een kleinschalige uitstraling van het erf. Indien op de zijerfgrens geen randbeplanting aanwezig is, dan reserveert u in uw ontwerp ruimte voor het aanbrengen van randbeplanting.

C. Aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak wonen

Als op het bestemmingsvlak 'wonen' onvoldoende ruimte is om een paardenbak aan te leggen, dan kunt u bij de gemeente een omgevingsvergunning aanvragen voor de aanleg van de paardenbak (deels) buiten het bestemmingsvlak 'wonen' op uw erf of in het weiland (met agrarische bestemming). De gemeente stelt de volgende voorwaarden:

- Alleen op het land direct grenzend aan de eigen woonbestemming, op gronden met een agrarische bestemming (niet zijnde Natura 2000-gebied).
- De voorziening moet minimaal 400 m² en maximaal 1200 m² bedragen.
- De afstand tussen rijbak en woning van derden bedraagt minimaal 25 meter.
- Bij de rijbak mogen geen lichtmasten en/of hekwerken worden geplaatst.
- De rijbak mag omheind worden met een aarden walletje van maximaal 60 cm hoog, of afgezet worden met afrastering zoals koord (geen hekwerk).
- Als achter het erf een hoogwatersloot aanwezig is, dan mag u deze niet dempen en kunt u de paardenbak in het weiland achter de hoogwatersloot aanleggen.

Zie voor verdere details van het paardenbeleid van de gemeente Zaanstad de nota "Paarden houden in Zaanstad".

Hieronder laten we zien hoe u uw paardenbak buiten het bestemmingsvlak kunt inpassen in het landschap. Het aanleggen van een paardenbak buiten het erf is echter altijd afhankelijk van de situatie en de omgeving. Voor advies op maat kunt u terecht bij Landschap Noord-Holland. Daarnaast is het belangrijk om uw plannen in een vroege fase te bespreken met de gemeente.

1. Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 39).
2. Teken de paardenbak in op uw ontwerp, zo dicht mogelijk achter de bebouwing op uw achtererf en zo mogelijk nog deels op uw bestemmingsvlak. Ligt er op de achtererfgrens een sloot en past de paardenbak daar niet voor? Dan tekent u de paardenbak achter deze achtererfgrenssloot in.
3. U tekent de paardenbak op minimaal 5 meter afstand van de instreek van de kavelsloten in.
4. Kies een van de volgende manieren om de paardenbak in het landschap in te passen en teken dat in op uw ontwerp:
  - a. Een brede, robuuste rietkraag langs de slootkanten van ca 2-4 meter breed (zie B, pagina 49 onder).
  - b. Een aarden walletje van maximaal 60 cm hoog rond de rijbak aanleggen en inzaaien met gras. De wal is circa 3 meter breed.
  - c. Kies indien nodig als afrastering verplaatsbare paaltjes in een donkere kleur met koord.

Aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak.

A

Een regel van de gemeente is dat de paardenbak achter een hoogwatersloot moet worden aangelegd als deze aanwezig is.

U kunt u een paardenbak buiten uw erf ook inpassen door er een wal omheen te leggen en die te laten begroeien met gras.

Paardenbak zichtbaar in het open landschap.

Paardenbak minder zichtbaar door graswal.

B *De paardenbak kunt u goed inpassen door het aanbrengen van riet op de oevers van de sloten.*

5 Aanleg en onderhoud van uw streekeigen erfbeplanting

Statige lanen, strak geschoren heggen en robuuste poortwachters bij het hek. Al die groene elementen in het landschap geven Noord-Holland een bijzondere charme. Van oudsher is de beplanting overal weer anders. Waar in het kustgebied vooral beuk, eik, iep en linde populair zijn, zult u in het veenweidengebied eerder schietwilgen, essen en populieren aantreffen. Hakhoutbosjes in de veenpolders bestaan vaak uit es en els, op de zandgronden treft u ook eik, hazelaar en beuk als hakhout aan.

Dit hoofdstuk biedt u een uitvoerig overzicht van de streekeigen beplanting van de Noord-Hollandse erven, met praktische adviezen voor aanleg en onderhoud. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke elementen karakteristiek zijn voor het erf in uw eigen streek. Deze elementen passen het beste in de streek waar u woont en eeuwenlange ervaring heeft geleerd dat deze soorten daar goed gedijen. Daarom kunt u op uw eigen erf het beste kiezen voor de in hoofdstuk 2 genoemde elementen.

Voor meer informatie over streekeigen beplanting en landschapselementen zie ook de website van Landschap Noord-Holland: www.landschapnoordholland.nl/landschapselementenregeling. Hier vindt u ook verschillende instructiefilmpjes voor aanleg en beheer van beplantingen.

Bomenrij, laanbomen

Gebruik en eindbeeld

Kenmerkend voor een bomenrij is de open ruimte onder de kroon. Op latere leeftijd raken de kronen elkaar en vormen een hoog, groen scherm. Bomenrijen hebben grote waarde voor natuur. Verschillende soorten vleermuizen zijn gebonden aan bomenrijen, windsingels en andere lijnvormig houtige landschapselementen. Ze gebruiken die voor oriëntatie, om te jagen en als schuilplek. Door inheemse boomsoorten aan te planten kunt u heel veel bijdragen aan de soortenrijkdom.

Elke boomsoort kan in de loop van zijn leven een bepaalde maximumhoogte bereiken. Bomen die hoger kunnen worden dan 15 meter noemen we bomen van de 1e grootte. Bomen van de 2e grootte worden ongeveer 10-15 meter hoog. Het gaat om de volgende boomsoorten:

- **Kustgebied:** 1^e grootte: winter- en zomereik, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen), populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: zachte berk (vochtige grond) of ruwe berk (droge grond), zwarte els en veldesdoorn.
- **Veenpolder:** 1^e grootte: es, schietwilg. 2e grootte: zachte berk en zwarte els.
- **Kleipolder:** 1^e grootte: zomereik, es, iep, linde, paarde kastanje, populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: veldesdoorn en zwarte els.
- **Droogmakerij:** 1^e grootte: zomereik, es, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen) populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: berk, veldesdoorn en zwarte els.

Populieren groeien snel, maar worden niet oud. Daarnaast waaien er snel takken uit en zijn dus minder geschikt op toe te passen.

Bomenrij op de erfrand

Aanleg

Enkele bomenrij

Bomen van de 1e grootte plant u bij voorkeur op een afstand van 8-12 meter. Bomen met kluit en een stamomtrek van 10-12 cm slaan sneller aan en zijn goedkoper dan groter plantmateriaal. Kleinere bomen van de 2e grootte kunt u op 4-6 meter afstand in de rij planten. Om overlast van bladval te voorkomen is het beter een bomenrij op de erfrand op minimaal 5 meter afstand van de bebouwing te planten. Langs de sloot is het verstandig om een onderhoudspad van minimaal 1 meter vrij van beplanting te houden. Bij machinaal onderhoud is een onderhoudspad van 3 meter nodig.

Dubbele bomenrij

U plant de beide rijen verspringend. In de rij plant u bomen van de 1e grootte op 8-12 m afstand, met 4 meter tussen de rijen. Bomen van de 2e grootte zet u op 4-6 m afstand in de rij, met 2 meter tussen de rijen.

Lanen

Voor een laan gelden dezelfde richtlijnen als voor een bomenrij, hoewel ook bomen van de 1e grootte op 8-10 meter afstand of zelfs korter in de rij geplant worden. Hierdoor raken de kronen op jongere leeftijd gesloten en dat creëert een mooi tunneleffect. Linde, es en iep zijn hiervoor geschikt. De laanbomen 0,5 meter van de verharding van de laan planten. Reserveer voor de breedte van de laanbomen per rij minimaal 8 meter. Waar de ruimte voor vrij uitgroeiende bomen ontbreekt, kunt u bomen planten langs de oprijlaan die u in een lei-, knot- of gekandelaberde vorm snoeit. Ook fruitbomen worden wel langs de laan gebruikt.

Onderhoud

Een bomenrij of laan vergt weinig onderhoud, behalve zo nu en dan snoeien. Het juiste tijdstip verschilt per type boom. Jonge laanbomen worden meestal gesnoeid om de doorgang voor het verkeer vrij te houden en om de boom de gewenste vorm te geven. Een laanboom hoort vanuit de hoofdstam recht omhoog te groeien.

Laanbomen langs erfpad

Elzensingel

Gebruik en eindbeeld

Een elzensingel is een smalle, lintvormige beplanting van zwarte els. Elzensingels dienen als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst. Ook wordt in plaats van els wel wilg gebruikt. Als de stobben in de elzenhakhoutsingel ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere stobben groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Zangvogels foerageren in de elzensingel. De waarde is des te groter omdat de natuurlijke struwelen in vele gebieden vrijwel geheel verdwenen zijn.

Aanleg

Elzensingels worden geplant op vochtige en voedselrijke gronden, met de stammen op een afstand van 50 centimeter in de rij. De struikenrij wordt ongeveer 2 meter breed, rekening houdend met de meerstammige uitgroei na het afzagen ('afzetten'). De afstand van de boomstam tot de slootkant moet minimaal 3 meter zijn om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Voor praktisch handmatig onderhoud is dit minimaal 1 meter. Bij afrastering is de afstand van de boomstam tot het raster minimaal 1.5 meter.

Onderhoud

Elzensingels kunt u het beste onderhouden in een 6-jarige hakhoutcyclus. Daarbij wordt de boom op een hoogte van ongeveer 30 centimeter afgezet. De stobben groeien weer uit in een meerstammige vorm en na zes jaar kunt u ze opnieuw afzetten. Door het onderhoud gefaseerd uit te voeren spreidt u de werklasten en de houtoogst.

Geschoren haag

Gebruik en eindbeeld

Een geschoren haag dient om verschillende erfdeelen van elkaar te scheiden of om het voorerf te begrenzen. Met een geschoren haag kunt u de moestuin, het bleekveld op het zijerf of het voorerf scheiden van de rest van het erf. In de kuststreek diende een haag aan de wegkant als veekering voor het vee dat over de weg liep. U kunt een geschoren haag natuurlijk ook planten om het voorerf te verfraaien. Dat deden vooral de wat rijkere boeren. Met een haag scheidt u een aantrekkelijk leefgebied voor zangvogels, insecten en andere dieren. Hagen zijn ook belangrijk voor de oriëntatie en beschutting van trekkende dieren, waaronder amfibieën, vleermuizen en vlinders.

Soorten grove hagen zijn:

- **Kustgebied:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, eenstijlige meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.
- **Veenpolder:** zwarte els, liguster en hulst.
- **Kleipolder:** zwarte els, veldesdoorn, liguster en eenstijlige meidoorn.
- **Droogmakerij:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.

Soorten sierhagen: buxus en berberis. Voor een goede groei van beuk kunt u een speciale ent-aarde gebruiken. Afgeraden wordt op de kleinere erven beuk en haagbeuk te gebruiken, daarvoor zijn deze niet passend.

Jonge elzensingel

Oude elzensingel op erfrand

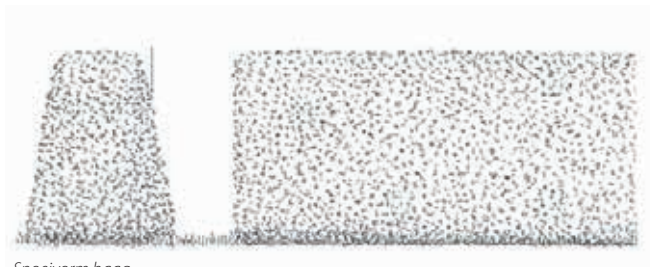
Haag langs voorerf

Aanleg

U legt een haag aan door de struiken in een rij te planten, 4 tot 7 planten per meter. De breedte van de haag kan variëren van 0,5 tot 1,5 meter. U kunt een of meer rijen struiken naast elkaar poten. De haag 1 tot 1,5 meter hoog laten worden.

Onderhoud

Twee keer per jaar de hele haag scheren.

Snoevorm haag

Hakhoutbosjes**Gebruik en eindbeeld**

Het hout van een hakhout- of geriefhoutbosje leverde de boer stook- en timmerhout op, voor het maken van hekwerken, bezemstelen, etc. Een hakhoutbos bestaat uit één boomsoort die in een vierkant of rechthoek wordt aangeplant. De meest gebruikte boomsoorten in de veenpolder zijn es en els. Op zandgronden werden ook eik, hazelaar of beuk gebruikt. In de nattere gebieden is ook wilg geschikt. Kenmerkend voor het veenweidegebied en de kuststreek is het geriefhoutbosje. Dat ligt altijd op een apart perceel, met een sloot er omheen, zodat het vee er niet bij kan.

Hakhoutbosjes zijn een belangrijke leefplaats voor insecten, zangvogels, muizen, hermelijntjes, kikkers, salamanders en allerlei bijzondere planten. Trekvogels en vleermuizen gebruiken deze bosjes ter oriëntatie en als rustpunt en er groeien zeldzame mosssoorten in. Door een hakhoutbosje aan te leggen scheidt u nieuw leefgebied voor allerlei planten en diersoorten die gebonden zijn aan de dynamiek van het beheersysteem in een hakhoutbosje.

Aanleg

Een hakhoutbosje meet zo'n 100 tot 2500 m². U plant de bomen aan in vierkant verband, met 1,5 tot 2 meter afstand in en tussen de rijen. Houdt u minstens een meter afstand tot de slootkant als u het perceel handmatig onderhoudt en minimaal drie meter om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Bij gebruik van afrastering houdt u minstens een meter afstand tot de bosrand.

Onderhoud

Een elzenhakhoutbosje wordt na 6 tot 8 jaar voor het eerst afgezet, een essenbosje na 8-10 jaar. U kunt het onderhoud gefaseerd uitvoeren, waarbij u bijvoorbeeld elk jaar of om het jaar een vijfde van het bosje afzet. Zo kunt u de werklast en de houtoogst spreiden. Tussen de stoven groeit een algemene ruigtevegetatie. Maai het hakhoutbosje jaarlijks en zet het maaisel op een hoop buiten het bosje.

Hakhout eens in de 10 jaar afzetten

Hakhoutbosje op erf

Hoogstamboomgaard / losse fruitbomen

Gebruik en eindbeeld

Een hoogstamboomgaard is meestal een omsloten stuk grond met hoogstamfruitbomen. Het fruit is bestemd voor eigen gebruik en voor de verkoop. De boomgaard kan in grootte verschillen en op verschillende manieren omsloten zijn, bijvoorbeeld door een sloot, heg of windsingel. Hoogstamfruit heeft de eerste vertakking boven de 1.80 meter. In veengebieden worden in verband met verzakking in de drassige grond ook halfhoogstamfruitbomen geplant. Hier ligt de eerste vertakking tussen 1,2 en 1,5 meter. De hoogstamboomgaard telt veel verschillende soorten fruitbomen. Er zijn vele variëteiten van appels, peren, pruimen, kersen etc. Wanneer het erf niet groot genoeg is voor een complete boomgaard, staan er vaak enkele fruitbomen verspreid over het erf, alleen voor eigen consumptie bedoeld.

Fruitbomen trekken veel dieren aan. In de holtes van oude bomen broeden steenuil en holenduif. Onder de boomschors krioelt het van de insecten die dienen als voedsel voor vogels, zoals boomkruiper en grote bonte specht. In het voorjaar trekt de bloesem hommels, bijen en zweefvliegen aan. In het gras onder de fruitbomen groeien paardenbloem, pinksterbloem en madelief. En natuurlijk kunt u ook zelf het hele jaar door volop van uw boomgaard genieten. Een zee van bloesem in het voorjaar, frisgroene bladeren in de zomermaanden, kleur en geur van rijpe vruchten en afstervende blad in het najaar en de schoonheid van de kale taken in een bevroren winterlandschap.

Aanleg

De beste planttijd is november - december. Appelbomen zet u minimaal 10 meter uit elkaar, peren 8 meter en pruim en kers minimaal 6 meter. Bij gemengde aanplant van appel, peer en pruim bedraagt de plantafstand 8 meter. Bij aanplant samen met een bomenrij of een elzensingel moet u minstens 3 meter afstand houden tot de slootkant om er veilig met de maaimachine langs te kunnen en minimaal 1 meter bij handmatig onderhoud. De afstand van de boomgaard tot een bomenrij bedraagt minimaal 10 meter; die tot een elzensingel minimaal 6 meter.

Onderhoud

U snoeit de fruitbomen één keer per twee jaar. Traditioneel werd de boomgaard beweid met schapen, soms met paarden, pony's of jongvee. Zorg bij beweiding voor rasters of korven rondom de bomen, zodat de dieren geen bast van stam en takken afknabbelen. Beweiding van de boomgaard levert een grazige vegetatie op, die zeer waardevol is voor de natuur. Zonder grazers kunt u ook met maaionderhoud een bloemrijke hooiland bereiken. U maait twee keer per jaar, na de bloei in juni en in augustus of september.

Tegenwoordig hebben steeds minder erfeigenaren vee om hun boomgaard te laten begrazen. Steeds meer boomgaarden liggen in een strak gemaaid gazon. Dit heeft verschillende nadelen. De boomgaard oogt niet meer natuurlijk. Bovendien neemt de natuurwaarde van de boomgaard sterk af doordat er nauwelijks kruidachtige planten staan als voedselbron voor insecten. Daarnaast ondervinden de fruitbomen in de zomermaanden sterke concurrentie van het gras om water en voedingsstoffen die belangrijk zijn voor groei en fruitproductie. Beheer uw boomgaard dus als bloemrijk hooiland.

Boomgaard laten begrazen door schapen

Steenuilen broeden in holtes in (fruit)bomen

Boomgaard in het voorjaar

Poortwachters

Gebruik en eindbeeld

Poortwachters zijn twee solitaire bomen, geplant aan weerszijde van de oprijlaan aan de erfkant van de wegsloot. Hiervoor worden vaak paardenkastanjes, lindes, beuken of iepen gebruikt. Denk bij aanleg aan de toekomstige doorsnede van de volgroeide kroon en laat genoeg ruimte vrij voor (vracht)verkeer.

Aanleg

De laanbomen staan minimaal 0,5 - 1 meter van de verharding van de laan. Reserveer voor de breedte van 2 bomen inclusief de breedte van de oprijlaan rond de 20 meter voor bomen van de 1^e grootte. Als de ruimte voor twee bomen ontbreekt, dan kunt u een enkele poortwachter aanplanten. Wilt u een enkele boom planten, houd dan 10 meter of meer doorsnede aan. Dit geldt voor het moment dat de kroon in volgroeid stadium is.

Onderhoud

Opkronen zal noodzakelijk zijn. Dit gebeurt gemiddeld op 4 meter hoogte, afhankelijk van de situatie. Zorg er in ieder geval voor dat eventuele bedrijfsvoertuigen er vrij onderdoor kunnen rijden.

Solitaire bomen

Gebruik en eindbeeld

Solitaire bomen worden op het voor- of zijerf of als markante boom in de hoek van het erf geplant. Houd rekening met de hoogte en kroonbreedte van een volgroeide soort bij het bepalen van de afstand tot de gevel en de verhouding met de bebouwing. Zo kan een boom van de 1^e grootte, zoals een beuk meer dan 25 meter hoog worden en een kroon van meer dan 15 meter doorsnede vormen. Bij een kleine boerderij staat zo'n grote boom niet mooi in verhouding tot huis en erf. Kies op kleinere erven liever voor een kleinere en smallere boomsoort van de 3^e grootte (kleiner dan 10 meter), bijvoorbeeld lijsterbes, mispel, kweepeer, meidoorn of sierkers.

Aanleg

De benodigde ruimte kan sterk variëren door verschillen in groeivorm. De kroon van volgroeide bomen van de 1^e grootte heeft een doorsnede van meer dan 10 meter; die van bomen van de 2^e grootte 6 tot 10 meter en die van bomen van de 3^e grootte minder dan 6 meter. Inheemse soorten die men plant als solitaire bomen zijn:

Poortwachters bij de entree

Solitaire boom op voorerf

- **Kustgebied:** 1^e grootte: beuk, eik, iep, linde, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2^e grootte: ruwe berk, zwarte els en veldesdoorn. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, meidoorn en vuilboom.
- **Veenpolder:** 1^e grootte: es, populier en schietwilg. 2^e grootte: de zachte berk en zwarte els. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, lijsterbes en vuilboom.
- **Kleipolder en droogmakerij:** 1^e grootte: beuk, zomereik, es, iep, linde, paardenkastanje, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2^e grootte: berk (alleen droogmakerij), zwarte els, haagbeuk, veldesdoorn en zoete kers. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent en meidoorn.

Onderhoud

Onderhoud van solitaire bomen is vrijwel niet nodig. Wel dient u oude takken die gevaar opleveren te verwijderen.

Voorerf / voortuin

Gebruik en eindbeeld

De voortuin van een authentiek erf is vaak sober ingericht. De eenvoudigste en gemakkelijkst te onderhouden voortuin bestaat uit kruidenrijk gras, met soms enkele perken met eenvoudige boerensierplanten en solitaire bomen. Soms grazen er schapen. Daarnaast onderscheiden we de klassieke boerennutstuin. Dit is een sierlijke moestuin met vierkante of rechthoekige vakken. Behalve met groenten zijn de vakken ook beplant met bessenstruiken en/of snijbloemen, meestal vaste planten die karakteristiek zijn voor het boerenerf.

Aanleg van een eenvoudige voortuin

U zaait het voorerf in met een kruidenrijk grasmengsel tot aan de sloot. U kunt de tuin verder opfleuren met een rij hortensia's langs de voorgevel en met sierlijke struiken als boerenjasmijn, sering, bruidsbloem, sneeuwbal of met solitaire bomen in het gazon. Bloembollen zorgen voor nog meer kleur en afwisseling in de voortuin. Dat laatste was voornamelijk gebruikelijk in de Schermer.

Onderhoud

De eenvoudige voortuin laat u bij voorkeur begrazen door schapen. Ook kunt u hooibeheer toepassen. Een strak gemaaid gazon past qua uitstraling niet op een karakteristiek boerenerf. Bovendien is de natuurwaarde erg beperkt, omdat de dichte grasmat nauwelijks plaats biedt aan kruidachtige planten.

Klassiek voorerf

Eenvoudig voorerf

Formeel voorerf

Leibomen / haag-vorm / gekandelaberde bomenrijen langs gevels

Gebruik en eindbeeld

Leibomen zijn karakteristiek gesnoeide bomen waarvan de takken in één vlak, een 'palmet', staan. De bomen worden "twee-dimensionaal" en vormen een natuurlijk zonnescherm. Linden, paardenkastanje en iepen zijn geschikte soorten, maar ook vruchtbomen als peer en appel zijn geschikt om te leiden.

Bij de haagvorm wordt de boom niet dicht op de stam gesnoeid, maar wordt deze in een blokvormige haag geschoren. Als het ware een haag op stam. Deze leiboomvorm groeit dus breder uit en het bladerdek is dichter van structuur. Hiervoor wordt over het algemeen linde gebruikt. Gekandelaberde bomen zijn bomen waarvan de zijtakken op korte afstand van de stam zijn gesnoeid. De takken staan niet in een vlak zoals bij de leibomen, maar groeien in een vrije vorm. Geschikte soorten hiervoor zijn linde of eventueel paardenkastanje.

Aanleg

Leibomen plant u bij voorkeur langs de zuid- of zuidwestgevel. De afstand tot de gevel bedraagt 2-3 meter. Houd 4 meter afstand tussen de stammen.

Onderhoud

Leibomen één keer per jaar snoeien vanaf een leeftijd van 10 jaar.

Authentieke waaivorm leibomen

Moderne snoeivorm leibomen

Gekandelaberde boom

Snoeivorm haaglinden

Knotbomen

Gebruik en eindbeeld

Knotbomen zijn bomen die worden geknot om gebruikshout te leveren. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin te ontdoen waarna deze weer uitloopt. Dit werd en wordt op grote schaal gedaan. Knotbomen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. In het cultuurlandschap zijn ze aanwezig als solitair, staan ze in rijen of vormen ze grotere eenheden: grienden. In Noord-Holland staan knotbomenrijen op de oever langs water.

Als de knotten ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere knotten groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Daarnaast broeder er vogels in de knot. De bekendste geknotte boomsoort is de wilg. Ook elzen, essen en populieren komen als knotboom voor:

- **Veenpolder:** wilg, es en els.
  - **Droogmakerij:** (niet als vervanging van de bomenrij op de erfranden bij grotere erven (erf breder dan 30 m)): es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is).
  - **Kleipolder:** es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is)
  - **Kust:** els, populier, wilg (wilg alleen bij hoge waterstand).
- U kunt de bomen het beste knotten in een zogenoemde schotelvorm. Dit geeft de hoogste natuurwaarde.

Aanleg

Plant de knotbomen in een rij, 4-6 meter uit elkaar en knot ze op 1,6 tot 1,8 meter hoogte.

Onderhoud

Wilgen en populieren om de 4 jaar knotten, essen om de 8 jaar, overige bomen om de 6 jaar.

Struweelhagen

Gebruik en eindbeeld

Waar de ruimte ontbreekt om een hakhoutbosje of een windsingel te realiseren, kunt u overwegen een struweelhaag aan te planten. Geschikte bomen voor een struweelhaag zijn zwarte els, veldesdoorn, krent en meidoorn. Robuuste inheemse struikvormers zijn aalbes, kruisbes, zwarte bes, framboos, Gelderse roos, gele kornoelje, hazelaar, liguster, rode kornoelje, hondsroos en sleedoorn. Insecten en zangvogels worden o.a. aangetrokken door bessen dragende, inheemse struiken in de struweelhaag.

Als er ruimte is voor een ruigte vegetatie met waardplanten voor vlinders en andere insecten aan de randen van de struweelhaag wordt de natuurwaarde verder verhoogd.

Aanleg

Voor een struweelhaag van 3-4 meter doorsnede plant u een dubbele rij struiken met 3 meter afstand tussen de rijen. In de rij staan de struiken op 1,5 meter afstand van elkaar. De struweelhaag wordt 3 tot 4 meter hoog.

Onderhoud

De struiken in het tweede of derde jaar 50% uitdunnen tot een breedte van 3-4 meter. U kunt ze om de 5 tot 7 jaar afzetten, dat wil zeggen alle stammen en takken afzagen op ongeveer halverwege uw kniehoogte, zodat ze daarna van onderaf weer kunnen uitlopen en weer een dichte haag kunnen vormen.

Windsingel / vogelbosje / houtwal

Gebruik en eindbeeld

Een gemengde windsingel bestaat uit beplanting met bomen en struiken die inheems zijn in Nederland. Een windsingel geeft een gesloten beeld, creëert luwte en privacy en schermt massieve, in het oog springende agrarische gebouwen af. Het assortiment van beplanting in de windsingel bestaat vooral uit sterke, robuuste windbestendige soorten. Leg windsingels alleen aan als een bomenrij onvoldoende zicht wegneemt op de grootschalige bedrijfsbebouwing op het achtererf. De windsingel sluit dan aan op de karakteristieke bomenrij rond het voorerf. De vorm van de windsingel is rechthoekig. Een windsingel biedt een leefgebied voor vele dier- en plantsoorten.

Aanleg en onderhoud

De windsingel vraagt meer ruimte dan een bomenrij. De breedte van een windsingel is 6 - 12 meter (3 - 6 rijen beplanting). Belangrijk is ook om ruimte vrij te houden langs de buitenste rij beplanting zodat de struiken een normale breedte mogen krijgen (tot 3 meter in doorsnede). U kunt voor de aanleg het beste gemengd bosplantsoen (1 tot 3-jarige gewassen) en bomen met kluit gebruiken. Kies bij voorkeur bomen met een maat van rond de 10-12 cm (stamomtrek). De verhouding tussen boom- en struikvormers is ruwweg 1: 3. Plant de struikvormers in strakke rijen of in wild verband. De boomvormers plant u op gelijke afstand van elkaar. Voor de afstand tussen de bomen kunt u de gebruikelijke afstanden in een bomenrij aanhouden.

Houd rekening met een onderhoudpad van minimaal 1 meter langs een sloot voor handmatig onderhoud van de slootkant als

de sloot niet vanaf het land wordt gemaaid. Bij machinaal onderhoud is het onderhoudpad minimaal 3 meter breed. Reserveer ook ruimte voor de zoom (zie voor uitleg verderop in dit hoofdstuk). In nattere gebieden zoals in veenpolders, kleipolders of droogmakerijen kunt u in een grasmat planten. Belangrijk is dan wel dat u regelmatig maait. In zandgebieden kan dit ook, maar dan zult u regelmatig moeten sproeien. Bij de aanleg van een windsingel kiest men voor een van de twee beplantingssystemen: eindbeeld of wijker/blijver.

Eindbeeld

Bij de aanleg van een windsingel op eindbeeld is het eindbeeld bepalend voor de plantafstand van de aanleg. U plant de bomen en stuiken dus aan volgens het eindbeeld en gedurende de groei verwijderd u geen bomen of struiken uit de singel.

Voordeel: De struikbeplanting krijgt alle ruimte om zijn natuurlijke groeivorm aan te nemen. De aanlegkosten zijn lager en u hoeft de windsingel pas na 5-10 jaar voor het eerst te dunnen.

Nadeel: Onkruid krijgt veel ruimte om zich te ontwikkelen en kan het jonge bosplantsoen overwoekeren.

Als algemene regel wordt 8-10 meter afstand in de bomenrij en ongeveer 3 meter afstand tussen de struikvormers gehanteerd. Het maaien en afvoeren van onkruid is in de eerste jaren onontbeerlijk totdat de beplanting voldoende body heeft gekregen om de bodem te bedekken. Inboet (opnieuw aanplanten van uitgevallen beplanting) moet tijdig gebeuren. Beter is om bosplantsoen van een groter formaat (100+ cm) te gebruiken. Bij deze vorm van aanleg bestaat echter het risico dat de groei van de struiklaag achterblijft door gebrek aan de luvte van de wijkers, wind of snellere uitdroging. Het duurt langer voordat de windsingel enige body heeft.

Wijker/blijver

Bij het wijker/blijver systeem plant u twee soorten boomvormers, namelijk een snel groeiende soort die snel de hoogte in groeit, maar geen lang leven heeft, naast een langzaam groeiende soort. Die laatste hebben meer tijd nodig om een volgroeid stadium te bereiken, maar kan vervolgens vele, soms zelfs honderden jaren mee. De boomvormers worden op kortere afstand van elkaar geplant dan onder het eindbeeld systeem (4-5 meter). Plant wijker – blijver om en om. Als wijker kunt u zwarte els gebruiken, als blijver kunt u es, iep of eik gebruiken.

Voordeel: Het voordeel van het wijker/blijver systeem is dat de windsingel sneller dicht is en onkruid minder kans krijgt om de beplanting te verdrukken.

Nadeel: Door de snelle groei is eerder onderhoud nodig. Belangrijk is dat u na 10-15 jaar de wijkers er uit haalt. Anders worden zij te hoog, waardoor de struiken door lichtgebrek verdwijnen en de windsingel onderaan open wordt. De wind waait dan tussen de stammen door, waarmee de windsingel zijn functie verliest. Voor de struikvormers geldt een plantafstand van 1,5 meter in en tussen de rijen. Bosplantsoen van 60-80 cm of 80-100 cm wordt gebruikt. Wel moet het onkruid jaarlijks gemaaid worden in de eerste 2-3 jaar. Maaisel moet afgevoerd worden. Het dunnen moet ook tijdig gebeuren, voor de struikbeplanting de eerste keer binnen 3-5 jaar. Een tweede selectieve dunning gebeurt 7-10 jaar na aanleg. Door na 10-15 jaar de wijkers er uit te halen, geeft u de blijvers op tijd de ruimte om uit te groeien tot een robuuste, duurzame windsingel.

Knotwilgen uitgegroeide grote pruik

Knotwilgen, recent gesnoeid

Struweelhaag

Windsingel

Vergroot de ruimte voor natuur op uw erf

Zoom

Gebruik en eindbeeld

Een zoom is een kruidachtige vegetatie direct langs een houtopstand of een struweel. De zoom verbindt de houtopstand met het gras- of bouwland of de grasbegroeiing van het erf. Deze vegetatie bestaat vooral uit hoog opschietende, overblijvende plantensoorten, zoals grazige planten en ruigtekruiden van open terreinen, maar ook meer schaduwminnende soorten. Dankzij de combinatie van dekking en voedsel heeft een zoom extra kwaliteit als leefgebied voor dieren.

Aanleg

Leg de zoom aan langs de zuid- en westkant van bomenrijen, windsingels, wilde hagen, heggen en bossen: hierop valt de meeste zonneschijn. Dat leidt tot een grotere soortenrijkdom aan planten, dagvlinders en andere insecten. U creëert een zoom door het gedeelte waar u de zoom wilt hebben zodanig te maaien dat houtige gewassen geen kans hebben om zich te ontwikkelen. De in de bodem aanwezige bloemzaden krijgen zo

de kans om te gaan groeien. Ook kunt u bij boeren- of natuurorganisaties in de omgeving bloemrijk hooi kopen en over de zoom verspreiden.

Onderhoud

Staan er in de zoom veel hoge planten die verstorend werken, zoals grote brandnetel en akkerdistel, maai de zoom dan twee of drie keer per jaar. Voer het maaisel af of zet het op een hoop. Neemt het aantal storingssoorten af en komen er meer laagblijvende kruiden, dan volstaat eenmaal per twee tot vijf jaar maaien. Maai de zoom na het groeiseizoen, dan geeft u de planten de kans zaad te zetten. Maait u de zoom minder dan eenmaal per jaar, overweeg dan om elk jaar bijvoorbeeld de helft van de begroeiing ongemoeid te laten. Dit gedeelte vormt dan een belangrijke schuil- en overwinteringsplaats voor dieren. U kunt natuurlijk ook eens in de drie of vier jaar maaien en dan iedere keer een derde, respectievelijk een kwart van de oppervlakte doen. Wilt u de zoom als zoom behouden en niet tot een struweel of beginnend bos laten ontwikkelen, verwijder dan geregeld jong opschot van struiken en bomen. Doe dat in de herfst of winter.

Zoom van kruidachtige planten

Natuurlijke oevers

Gebruik en eindbeeld

Terrastaluds en plasbermen zijn verlaagde gedeelten van een perceel, grenzend aan een watergang. Terrastaluds liggen juist boven de waterlijn. Deze zijn vochtig, maar staan niet permanent onder water. Plasbermen zijn juist onder de waterlijn gesitueerd en staan permanent onder water. Beide zijn in principe horizontaal, maar hebben soms een zeer flauw verlopend talud. De natuurwaarde van de vegetatie op een terrastalud of plasberm is al na enkele jaren veel hoger dan die van een gewone slootkant.

Aanleg

Het beste tijdstip om een plasberm of terrastalud aan te leggen is juli of augustus. De grond is dan meestal goed droog en er kan gemakkelijk worden gewerkt. Als het niet te hard vriest, kan het ook tijdens een vorstperiode. Leg een plasberm of terrastalud bij voorkeur aan langs de zuidzijde van de watergang. Graaf een deel van een perceel langs een watergang tot aan de slootkant af. U maakt een terrastalud door de grond net iets hoger dan de waterlijn te houden. U maakt een plasberm door net onder de waterlijn af te graven. In deze vochtige tot natte omstandigheden groeien andere planten dan op een gebruikelijke slootkant. De breedte varieert meestal van één tot zes meter. Houd bij het bepalen van de breedte rekening met de manier waarop geschoond of gemaaid gaat worden. Let op het slootpeil (winterpeil-zomerpeil) tijdens de werkzaamheden en houd rekening met het gewenste eindresultaat: terrastaluds - plas/dras en plasbermen - onder water. Het terrastalud en de plasberm hoeven niet mooi vlak te worden gemaakt. Enig reliëf zorgt voor een kleinschalige afwisseling van nattere en drogere plekken. De hoogteverschillen moeten wel beperkt blijven tot circa 10 cm, zodat maaien mogelijk blijft. Maakt u een plasberm langs een westelijk gesitueerde oever, graaf dan een rand langs de slootkant van een half tot een meter breed niet af tot het waterniveau. Laat deze enigszins boven het water uitsteken om de golven te breken.

Onderhoud

Zorg er voor dat er geen vee op het terrastalud of de plasberm kan komen. Onder de zeer natte, voedselarme omstandigheden die daar heersen, leidt iedere vorm van begrazing tot verstoring van de vegetatie. Afzetten met een goede kwaliteit afrastering is een vereiste. Maai het terrastalud of de plasberm zo laat mogelijk. Bij de schrale vegetatie, die na het verdwijnen van de pioniersvegetatie ontstaat, volstaat eenmaal per jaar maaien, meestal in september. Belangrijk is dat u pas maait nadat de planten zaad hebben gezet. Enkele kleine gedeelten kunt u

laten staan als overwinteringplaats voor insecten. Deponeer geen slootmateriaal of maaisel op de plasberm of het terrastalud. U kunt dit het beste op het aangrenzende perceel deponeren en later afvoeren.

Natuurlijke oever met moerasplanten

Net afgegraven plas-dras oever

Takkenhoop, takkenwal of houtril

Gebruik en eindbeeld

Het aanleggen van een takkenhoop, takkenwal of houtril biedt de mogelijkheid om snoei- en kaphout netjes en goedkoop weg te werken. Een takkenwal of houtril is meestal een tot anderhalve meter hoog. Een takkenhoop kan twee meter hoog worden. Zo'n takkenhoop, takkenwal of houtril heeft veel waarde voor natuur. Door een houtril of een takkenhoop aan te leggen biedt u voedsel- en schuilgelegenheid aan vogels, zoals winterkoning, en insecten. Ook doet u daarmee wezel, bunzing en de gewone pad, een groot plezier. Een takkenwal of houtril ziet er beter verzorgd uit dan een takkenhoop.

Aanleg en onderhoud

Takkenhoop

Leg een takkenhoop bij voorkeur op een rustig plekje op het erf of in een houtopstand, dieren kunnen er dan snel en veilig van profiteren. Leg dikke takken onderin en de dunnere er bovenop. Stort de takken niet los op elkaar, maar steek ze zoveel vast mogelijk in de hoop. U kunt dan meer takken kwijt en de hoop is steviger. Maak de hoop maximaal twee meter hoog. Heeft u veel takken, realiseer dan elders een tweede hoop.

Een takkenril biedt een leefplaats voor veel diersoorten

Sowieso geldt dat twee kleine hopen meer waarde hebben voor de natuur dan één grote. In de loop van de tijd zal de hoop door vertering lager worden. U kunt dus geregeld nieuwe takken toevoegen.

Takkenwal of houtril

Maak de takkenwal in de rand van een houtopstand of juist loodrecht daarop, om de toegang te beperken of juist te verbeteren. Stapel de takken in de lengterichting, leg de dikkere takken onderin en de dunnere takken daarbovenop. Mogelijk kunt u ook stobben onderin de takkenwal kwijt. Werk de houtril netjes af door de takken tussen paaltjes te klemmen. Deze kunt u meestal zelf van het snoeihout maken. Het hout verteert langzaam. Bij de volgende onderhoudsbeurt kunt u het snoeimateriaal vaak weer in dezelfde houtril kwijt. Verwerk geen snoeihout van fruitbomen met kankerplekken of andere aantastingen in de hoop of wal om verspreiding van de ziekte naar gezonde bomen te vermijden.

Bijen en insecten

Op uw erf kunt u diverse maatregelen treffen die ten goed komen aan bijen en insecten.

Zie www.landschapnoordholland.nl/soortbescherming.

Hommel

Wilt u meer weten?

Over het landschap en de geschiedenis van de gemeente Zaanstad:

- Historische verenigingen: Historisch genootschap Assendelft: www.historischgenootschapassendelft.nl, Historisch genootschap Crommenie: www.hgc-krommenie.nl, Historische vereniging Koog Zandijk: www.historischeverenigingkoogzaandijk.nl, Historische vereniging Westzaan: www.westzaan.info/, Historisch genootschap Wormerveer: www.historisch-wormerveer.nl/
- Het gemeente archief van Zaanstad: www.zaanstad.nl/gemeentearchief
- Het landschap van Laag Holland: www.laagholland.nl
- Kernkwaliteiten Nationaal Landschap Laag Holland. Bos, I.J., 2012. Een systematische Nulmeting. Landschap Noord-Holland, rapportnr. 12-004
- Beeldkwaliteitsplan Buitengebied Zaanstad. Gemeente Zaanstad, september 2009

De constructie van de traditionele stolpboerderij

'De stolp te Kijk' van de Boerderijenstichting.
Zie www.boerderijenstichting.nl

Het verkrijgen van een financiële bijdrage

De website van Landschap Noord-Holland www.landschapnoordholland.nl of contact opnemen met Landschap Noord-Holland: 088-0064400.

Fruitbomen

De Pomologische vereniging Noord-Holland (zie handige adressen).

Natuur op het erf

Landschapsbeheer Nederland www.landschapsbeheer.nl
Landgoed Oostbroek Bunnikseweg 39, 3732 HV De Bilt

Het beleid van de gemeente

De website van de gemeente Zaanstad: www.zaanstad.nl

De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie

De website van de Provincie Noord-Holland: www.noord-holland.nl

Karakteristieke natuurwaarden op paardenhouderijen in veengebieden

Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen van Laag Holland?, Landschap Noord-Holland, 2013.

Graslandbeheer in relatie tot paarden, natuurlijke paardenweiden en omgaan met mest

Paard en Landschap van René Zanderink en Claartje van Andel.

Afrastering van paardenweiden, paardenbakken en verlichting van paardenbakken

Hekken, afrasteringen en verlichting, Landschap Noord-Holland, 2009.

Erfbeplanting en landschapselementen

Leestekens van het landschap. 188 Landschapselementen in kort bestek van Landschapsbeheer Nederland, 2005.

Beheer van cultuurhistorische elementen

'Handboek Cultuurhistorisch beheer'.
Landschapsbeheer Nederland, 2006.

De verschillende modellen houten boerenhekken per regio in Noord-Holland

De brochure 'Houten boerenhekken' van Landschap Noord-Holland.

Inheemse struikensoorten

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soorten gebruiken als:										Landschapstypen										kenmerken				bijen		
		Maat bomen	Solitaire boom	laanboom/ bomenrij	haag (geschooren)	haag (wild)	Singel	Leiboom	knotboom	Hakhout	alleen (als sierbeplanting) op erf	Kustlandschap	Zandgebied (voedselrijk/hat)	Zandgebied (voedselarm/droog)	Keilemlandschap	Aandijkingslandschap	Droogmakerijen	Kleipolderlandschap	Veenpolderlandschap	rivierenlandschap	Stuwwallenlandschap	Schaduwverdragend	zeewindverdragend	snelgroeïend	Groenblijvend	nectar	pollen	
Bes, aal	Ribes rubrum				*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, kruis	Ribes uva-crispi				*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, zwarte	Ribes nigrum				*	*			*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Boeren jasmijn	Philadelphus species									*															2	2		
Bosrank	Clematis vitalba					*			*		*			*	*	*	*	*	*	*	*					0	2	
Brem	Cytisus scoparius				*	*					*	*	*						*		*				0	5		
Bruidsbloem	Deutzia species								*																4	4		
Chinees klokje	Forsythia x intermedia								*																			
Duindoorn	Hippophae rhamnoides				*						*		*										*			3	3	
Framboos	Rubus idaeus				*	*			s		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Gelderse roos	Viburnum opulus				*	*					*	*			*	*	*	*	*	*	*					1	1	
Gele kornoelje	Cornus mas				*	*			*		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		4	4	
Hazelaar	Corylus avellana				*	*					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	1	
Hortensia	Hydrangea macrophylla				*				*		*														1	1		
Kamperfoelie, rode	Ionicera xylosteum				*				*		*														1	1		
Kamperfoelie, wilde	Ionicera periclymenum				*				*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Kardinaalsmuts	Euonymus europaeus					*					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				
Liguster, wilde	Ligustrum vulgare				*	*	*		*		*	*			e	e	e	e	e	*	*	*	*	*	*	4	4	
Palmboompje	Buxus sempervirens				*				*		*																	
Rode kornoelje	Cornus sanguinea				*	*					*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		1	1	
Rode ribes	Ribes sanguinea				*				*		*														3	3		
Roos, duin	Rosa pimpinellifolia				*	*					*											*			5	5		
Roos, egelantier	Rosa rubiginosa				*	*					*	*						*		*		*			5	5		
Roos, honds	Rosa canina				*	*					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, rimpel	Rosa rugosa				*	*					*														5	5		
Sering	Syringa cultivars								*		*																	
Sleedoorn	Prunus spinosa				*	*					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Sneeuwbal, wollige	Viburnum lantana				*						*	*													3	3		
Taxus	Taxus baccata	*	*						*		*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	3	
Vlier	Sambucus nigra				*				*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	1	
Vogelkers	Prunus padus				*				*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Wilg, kruip	Salix repens				*				*		*						*								5	5		
Wilg, laurier	Salix pentandra				*				*		*						*								5	5		
Zuurbes	Berberis vulgaris				*				*	*	*														5	5		

e = alleen op erf

o = overstaander

s = struikbegroeiing

meidoorn* = in sommige gebieden verboden i.v.m. bacterievuur

De rubriek 'alleen op erf' geeft aan dat de beplanting die daaronder staat aangegeven niet als landschappelijke beplanting mag worden aangeplant.

Bij de rubriek 'bijen' is een onderverdeling gemaakt in nectar en pollen, in een classificatie van 1 t.m. 5, waarbij 5 de hoogste waarde aangeeft.

Als er niets staat, is het geen bijenplant.

Handige adressen

Gemeente Zaanstad

www.zaanstad.nl

Bezoekadres

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam

Postadres

Postbus 2000, 1500 GA Zaandam
T 14 075 (*geen netnummer nodig*)

Landschap Noord-Holland

www.landschapnoordholland.nl

Bezoekadres

Rechte Hondsboschelaan 24a
1851 HM Heiloo

Postadres

Postbus 222, 1850 AE Heiloo
T 088-00 64 400
E info@landschapnoordholland.nl

De Boerderijenstichting

'Vrienden van de Stolp'

www.boerderijenstichting.nl

Secretariaat

Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen NH
T 072 581 68 88
E stolpen@xs4all.nl (niet voor reacties
Boerderijen Beeldbank)

Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Water, Land en Dijken

www.waterlandendijken.nl

Slenkstraat 70, 1441 MS Purmerend
T 0299-437 463
E info@waterlandendijken.nl

Laag Holland

www.laagholland.nl

Provincie Noord-Holland

www.noord-holland.nl

Bezoekadres Provinciaal Bestuur

Dreef 3, 2012 HR Haarlem

Postadres

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem
T 023 514 31 43
E post@noord-holland.nl

Pomologische Vereniging Noord-Holland

www.hoogstamfruitnh.com

Secretariaat

Oosterweg M 3, 1482 AH Purmer
T 06 8123 8094
E secretariaat@hoogstamfruitnh.com

Landschapsbeheer Nederland

www.landschapsbeheernederland.nl

Postadres

Postbus 121, 3730 AC De Bilt
T 030-2345010
E post@landschapsbeheer.nl

De ervenconsulent Nederland

www.ervenconsulent.nl

Het Oversticht
Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle
T 038-4213257

De ervenconsulent Noord-Holland

Landschap Noord-Holland
T 088-0064446
WZNH
T 072-5204459

WZNH Adviescommissie ruimtelijke kwaliteit

Emmastraat 111, 1814 DP Alkmaar
T 072-5204459
E info@wznh.nu

KNHS

www.knhs.nl

KNHS Servicedesk

T 0577-40 83 00
E servicedesk@knhs.nl

KNHS-centrum Ermelo

Postbus 3040, 3850 CA Ermelo
T 0577-40 82 00
E info@knhs.nl

Colofon

Redactie

Janine Elsinga – *Gemeente Zaanstad*
Filippien Koornneef – *Projectleider Landschap Noord-Holland*
Inge Plaatsman – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Eindredactie

Marion de Boo

Opdrachtgever

Gemeente Zaanstad

Schrijvers

Filippien Koornneef – *Projectleider Landschap Noord-Holland*
Amber Luttmer – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Mart Groentjes – *Secretaris Boerderijstichting Noord-Holland*
Anne Dillon – *Junior Projectleider en Ervenconsulent Landschap Noord-Holland*
Aart Lodder – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Ingwer Bos – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Foto's

Landschap Noord-Holland
Boerderijstichting Noord-Holland
Historische foto's: Archief Zaanstad
Redscape: bewerkte foto's paardenbakken H3: p.21
Bert van As: H1: p 4 en 5.

Illustraties

Nicky Schuurman – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Wilfried Jansen of Lorkeers – *Arcadis Nederland BV*
Wouter Schik – *Arcadis Nederland BV*

Vormgeving & productiebegeleiding

The KEY Agency, Schiphol-Rijk

Dit handboek is mogelijk gemaakt door:

€ 10,00

Verkrijgbaar
bij Landschap
Noord-Holland

Ontwerp uw eigen erf – in de gemeente Zaanstad

Bent u eigenaar van een (boeren)erf in de gemeente Zaanstad? En vindt u behoud van natuur en landschap in de gemeente belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of leibomen karakteristiek voor een erf in de Zaanstreek? Hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit?

Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf draagt voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling van de streek.

Gemeente Zaanstad

Stadhuisplein 100
1506 MZ Zaandam

Landschap Noord-Holland

Postbus 222
1850 AE Heiloo
T 088 - 00 644 00
www.landschapnoordholland.nl

Landschap Noord-Holland zet zich in voor verbetering en ontwikkeling van de groene leefomgeving, zodat de kwaliteit voor gezond wonen, werken en recreëren behouden blijft. Wij zijn een groen onderzoeks- en adviesbureau en wij werken dagelijks aan de kwaliteit van natuur, landschap en cultuurhistorie in Noord-Holland. Dat werk doen wij met heel veel passie en enthousiaste medewerkers. Wij hebben veel ervaring in opdrachten voor bedrijven, de overheid en particulieren.